

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ**  
**AVRUPA BİRLİĞİ UYUM KOMİSYONU**  
**TUTANAK DERGİSİ**

**1'inci Toplantı**  
**15 Ekim 2025 Çarşamba**

*(TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı tarafından hazırlanan bu Tutanak Dergisi'nde yer alan ve kâtip üyeler tarafından okunmuş bulunan her tür belge ile konuşmacılar tarafından ifade edilmiş ve tırnak içinde belirtilmiş alıntı sözler aslına uygun olarak yazılmıştır.)*

**İÇİNDEKİLER**

**I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR**

**II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI**

1.- Komisyon Başkanı Burhan Kayatürk'ün, Komisyona yeni seçilen milletvekillerine, Komisyonun bugünkü gündemine ve Komisyonun COSAC toplantılarına katılımına ilişkin açıklaması

2.- Komisyon Başkanı Burhan Kayatürk'ün Eskişehir Milletvekili Jale Nur Süllü'nün yaptığı açıklamasında geçen bazı ifadelerine ilişkin açıklaması

**III.- AÇIKLAMALAR**

1.- Eskişehir Milletvekili Jale Nur Süllü'nün, AB'yle müzakere sürecine, bazı aksamalara ve yapılacaklar hakkında gelişmeleri dinlemek istediklerine ilişkin açıklaması

**IV.- SUNUMLAR**

1.- Dışişleri Bakan Yardımcısı Mehmet Kemal Bozay'ın Türkiye-AB ilişkilerinin mevcut seyri hakkında sunumu

2.- Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı Avrupa Birliği ile İlişkiler Genel Müdürü Elif Kurşunlu'nun 2023 sonrası Türkiye-AB ilişkileri hakkında sunumu

3.- Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı Mali İşbirliği ve Proje Uygulama Genel Müdürü Bülent Özcan'ın Türkiye-AB ilişkilerinin mali boyutu hakkında sunumu

**V.- İHTİSAS KOMİSYONLARI**

**A) Görüşmeler**

1.- Dışişleri Bakanlığı temsilcilerinin yaptıkları sunumlara ilişkin görüşme

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ**  
**AVRUPA BİRLİĞİ UYUM KOMİSYONU**

-----0-----  
**1'inci Toplantı**  
**15 Ekim 2025 Çarşamba**  
-----0-----

**I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR**

TBMM Avrupa Birliği Uyum Komisyonu saat 16.53'te açılarak iki oturum yaptı.

Komisyon Başkanı Burhan Kayatürk,  
Komisyona yeni seçilen milletvekillerine, Komisyonun bugünkü gündemine ve Komisyonun COSAC toplantılarına katılımına,

Eskişehir Milletvekili Jale Nur Süllü'nün yaptığı açıklamasında geçen bazı ifadelerine,  
İlişkin açıklama yaptı.

Eskişehir Milletvekili Jale Nur Süllü, AB'yle müzakere sürecine, bazı aksamalara ve yapılacaklar hakkında gelişmeleri dinlemek istediklerine ilişkin açıklama yaptı.

Dışişleri Bakan Yardımcısı Mehmet Kemal Bozay tarafından, Türkiye-AB ilişkilerinin mevcut seyri,  
Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı Avrupa Birliği ile ilişkiler Genel Müdürü Elif Kurşunlu tarafından, 2023 sonrası Türkiye-AB ilişkileri,

Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı Mali İşbirliği ve Proje Uygulama Genel Müdürü Bülent Özcan tarafından, Türkiye-AB ilişkilerinin mali boyutu,  
Hakkında sunum yapıldı.

Dışişleri Bakanlığı temsilcilerinin yaptıkları sunumlara ilişkin görüşme yapıldı.

Komisyon gündeminde görüşülecek başka konu bulunmadığından saat 19.03'te toplantıya son verildi.

15 Ekim 2025 Çarşamba

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 16.53

BAŞKAN: Burhan KAYATÜRK (Van)

BAŞKAN VEKİLİ: Yüksel TAŞKIN (İzmir)

BAŞKAN VEKİLİ: Meryem GÖKA (Konya)

SÖZCÜ: Zuhâl KARAKOÇ (Kahramanmaraş)

KÂTİP: Ayşegül DOĞAN (Şırnak)

-----0-----

BAŞKAN BURHAN KAYATÜRK - Komisyonumuzun değerli üyeleri, Değerli Bakan Yardımcımız, kıymetli basın mensupları; bugünkü toplantımıza hoş geldiniz.

Toplantı yeter sayımız var, toplantıya geçiyorum.

## II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.- Komisyon Başkanı Burhan Kayatürk'ün, Komisyona yeni seçilen milletvekillerine, Komisyonun bugünkü gündemine ve Komisyonun COSAC toplantılarına katılımına ilişkin açıklaması

BAŞKAN BURHAN KAYATÜRK - Komisyonumuzun değerli üyeleri, öncelikle Komisyonumuza yeni seçilen arkadaşlarımıza hayırlı olsun temennilerini iletiyor, birlikte verimli çalışmalar yapacağımıza inancımı ifade etmek istiyorum.

Kıymetli üyelerimiz, yeni yasama devresinin hemen başında bir araya gelerek hem Komisyonumuza yeni seçilen üyelerimizle tanışmak hem de 28'inci Dönem ikinci devre faaliyetlerinin yol haritasının çizilmesi noktasında görüşlerinizden istifade etmek arzusuyla bu toplantıyı gerçekleştiriyoruz.

Hepinizin bildiği gibi, önce Rusya-Ukrayna savaşı, sonra İsrail'in Gazze'de başlattığı katliam, müteakiben Suriye'de rejimin devrilmesi ve İsrail'in İran'a saldırısı güvenlik konularını uluslararası ilişkiler gündeminin en üst sırasına taşımıştır. Bu gelişmelerden Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısı, Avrupa ülkelerinde gerek savunma konularından NATO imkânları dışında kendi kendilerine yeterlilikleri konusunu gerekse enerji tedarikinde Rusya'ya bağımlılığın azaltılması konusunu öncelikli politika konuları hâline getirmiştir. Bu bağlamda, Türkiye'nin jeopolitik önemi bir kez daha gündeme gelmiş ve Avrupa ülkelerinde Türkiye'nin özellikle savunma sanayisinde geldiği olumlu nokta dile getirilmeye başlanmıştır. Biz bu gelişmeler ışığında Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinin son durumu ve güncel dış politika olayları hakkında Komisyonumuzu bilgilendirmek üzere Dışişleri Bakanlığımızdan Bakan Yardımcısı ve AB Başkanı Sayın Mehmet Kemal Bozay ve Dışişleri Bakanlığı yetkililerini toplantımıza davet ettik.

Sayın üyelerimiz, gündemimizin 1'inci maddesi çerçevesinde bir hususu dikkatinize sunmak istiyorum. Bildiğiniz üzere, Komisyonumuz COSAC toplantılarına katılım sağlamaktadır. Önümüzde de Danimarka'nın başkenti Kopenhag'da 30 Kasım-2 Aralık 2025 tarihinde yapılacak olan COSAC Genel Kurulu toplantısı bulunmaktadır.

Biz bu toplantılara 2 kişi şeklinde davet ediliyoruz. Geçmiş dönemde Sayın Arınç'la beraber gittik, bu dönemde de ben yine bir arkadaşımızla beraber; doğrusu, ben de muhtemelen gidemeyeceğim, o tarihte başka bir program var, 2 arkadaşımız inşallah gitmiş olacak. Genel Kurul olunca bir arkadaşımız daha, 3 kişi gidecek. Toplantıya katılmak için Komisyonumuzun karar alması gerekmektedir. Şimdi, arkadaşlarımız size karar cetvelini imzalamanız için tevdi edeceklerdir.

Komisyonumuzun kıymetli üyeleri, söz almak isteyen üyelerimiz varsa kendilerine söz vermek istiyorum. Burada katılım sağladığınız için şimdiden teşekkür ediyorum. Değerli üyelerimizin söyleyecekleri herhangi bir konuda bir bilgi aktarımı varsa dinlemek istiyorum. Var mı arkadaşlarımızdan bu dönemle alakalı, programlarla alakalı söz almak isteyen arkadaşımız?

Buyurun Sayın Başkan.

## III.- AÇIKLAMALAR

1.- Eskişehir Milletvekili Jale Nur Süllü'nün, AB'yle müzakere sürecine, bazı aksamalara ve yapılacaklar hakkında gelişmeleri dinlemek istediklerine ilişkin açıklaması

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) - Evet, Sayın Başkanım, ben de yeni dönem hayırlı olsun diyerek sözlerime başlamak istiyorum. Burada hepinizi görmekten dolayı büyük mutluluk duyduğumuzu belirtmek isterim. En son, sanıyorum, 2023 yılında birlikte olmuştuk diye hatırlıyorum. Aslında o birliktelikten, birlikte olduğumuzdan, sizin bize bir sunuş yaptığınızdan beri Avrupa Birliği müzakere sürecinde herhangi bir ilerleme kaydedemediğimizi ne yazık ki üzüntüyle belirtmek istiyorum. Ekim 2023'te gelmişsiniz sanırım, notlarım arasında var. Tabii ki burada, hani, teknik düzeydeki heyetlerin birtakım çalışmaları oluyor ama bunlarla da ne yazık ki Avrupa Birliği ilişkilerinde henüz bir ilerleme kaydedemediğimiz gibi, ne yazık ki de gittikçe gerileyen bir süreç kaydediliyor. Özellikle 1999 yılında Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin Avrupa Birliği adaylığının resmen onaylanmasının ardından 2002 yılında Avrupa Birliği'ne tam üyelik hedefi bakımından aslında son derece avantajlı ve pozitif bir gündem devralmıştı Adalet ve Kalkınma Partisi. Bugün bulunduğumuz tarih itibarıyla, 15 Ekim 2025 tarihi itibarıyla ise Türkiye'nin ne yazık ki Avrupa Birliği katılım müzakerelerine resmen başlamasının 20'inci yıl dönümü olmasına rağmen ilişkiler neredeyse artık durma seviyesine gelmiş durumdadır. Biz Cumhuriyet Halk Partisi olarak bu konuda sürekli olarak çok ciddi destek veriyoruz, Başkanım da biliyor; Komisyon olarak da çalışmalarımız son derece uyumlu olarak geçiyor. Ama gümrük birliğinin güncellenmesi ve özellikle de vize muafiyeti konusunda hiçbir ilerleme de kaydedilemedi ne yazık ki. 2007 yılından itibaren ilişkilerde belirli bir gerileme yaşadığımız malum. 2011 yılında özellikle "Pozitif Gündem" başlıklı Avrupa Komisyonu tarafından başlatılan bu girişim de ne yazık ki iktidarın gerekli adımları atmaması nedeniyle sonuçsuz kaldı. Özellikle 2015 göç krizi, düzensiz göç krizi sonrasında Türkiye'nin Avrupa Birliği açısından yeniden yeni bir önem kazandığı bir dönem yaşandı ve dört ay içinde üç ayrı zirve düzenlendi ama 2016 yılındaki darbe teşebbüsünün ardından alınan olağanüstü önlemler ve temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanması, yargı bağımsızlığının zedelenmesi ve Doğu Akdeniz'de yaşanan gerginlikler ilişkileri yeniden ne yazık ki geriye götürdü.

Özellikle biz Cumhuriyet Halk Partisi olarak Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerini bir dış politika meselesinden öte ülkemizin demokratikleşme ve çağdaşlaşma sürecinin ayrılmaz bir parçası olarak görüyoruz ve bu konuda bu süreçte sürekli olarak önerilerimizi de paylaşıyoruz. Ama ne yazık ki iktidar partisi kendi imzasını da taşıyan Kopenhag Siyasi Kriterleri konusunda özellikle anayasal haklarla güvence altına alınan hak ve özgürlükleri ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarını uygulamayarak, tanımayarak Kopenhag Siyasi Kriterlerinde de oldukça geriye gitmiş durumdayız ve özellikle Avrupa Komisyonunun her yıl yayınladığı raporlar Türkiye'nin AB üyelik sürecinde ilerlemeden bir yana ciddi gerilemeler yaşadığını da açıkça göstermektedir. Özellikle bu iradenin gösterilmemesi nedeniyle de vatandaşlarımız için artık bir çile hâline dönüşen vize muafiyeti konusunda da herhangi bir adım atılamamıştır ne yazık ki ve özellikle de hani artık Avrupa Birliğiyle ilişkiler bir al-ver ilişkisine dönüşmüş durumda ne yazık ki ve özellikle marttan beri yaşadığımız süreçte İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanımız ve diğer belediye başkanlarımıza, belediyelerimize uygulanan haksız, hukuksuz, siyasi olarak gördüğümüz, ne yazık ki hukuki olarak göremediğimiz birtakım uygulamalarla süreç iyice geriye gitmiş; bunu da hep birlikte yaşadık. İşte, bizim 82'nci KPK toplantımız oy birliğiyle ertelendi. Tam Türkiye'de misafir etmeye hazırlanırken konuklarımızı ne yazık ki Karma Parlamento Komisyonu 82'nci toplantısı gerçekleştirilemedi ve Avrupa Komisyonu Antalya Diploması Forumu'na katılmayı iptal etti ve Avrupa Konseyinden de çok net uyarılar aldı bu konuda ve ne yazık ki biz, işte bunu, hani aslında hiçbir şekilde Cumhuriyet Halk Partisi olarak ülkemizi yurt dışında şikâyet etmemek gibi bir konuda özellikle son derece dikkatli olmamıza karşın, son olarak, işte, vatandaşlarımıza, Avrupa'da yaşayan vatandaşlarımıza yönelik düzenlediğimiz bu son 61'inci eylemimizde bu haksızlığı, hukuksuzluğu bir kez daha duyurduk ve bu konuda mücadelemizi de sürdüreceğiz. Ama bu mevcut tabloda, bu koşullarda ne yazık ki Avrupa Birliği müzakerelerinde anlamlı bir ilerleme sağlanması gerçekten çok mümkün görünmüyor. Özellikle Ursula von der Leyen 2030 sonuna erteledi bildiğimiz gibi genişleme sürecini ve o yaptığı konuşmada Türkiye'nin adını dahi anmadı. İşte, hem KPK toplantılarında hem Avrupa Birliği toplantılarına katıldığımızda sürekli olarak pek çok ülkenin genişleme sürecinde adı geçiyor ama Türkiye ne yazık ki bu genişleme sürecinin içine dâhil edilmiyor.

Özellikle küresel ve bölgesel krizlerin derinleştiği bu dönemde, işte iklim değişikliği, enerji güvenliği, dijital dönüşüm, göç yönetimi ve dezenformasyonla mücadele konusunda Türkiye ile Avrupa Birliğinin ortak hedeflerde hareket etmesini son derece önemli görüyoruz biz ve bunun için de gereken siyasi iradeyi ortaya koymamız gerekiyor ve tabii ki bu ülkemizdeki hani antidemokratik uygulamalarla da bu süreç bir türlü ilerlemiyor ve biz de ülke olarak bu durağanlığı kabul etmiş durumdayız ama üzücü olan Avrupa Birliğinin de hani bunu doğal bir süreç olarak görmeye başlamasından kaynaklanıyor ve biz de hani özellikle Avrupa Birliği hedeflerinden uzaklaşmamızı kendi ülkemizin vatandaşları açısından, anayasal, demokratik haklar açısından çok sıkıntılı görüyoruz. Dolayısıyla uyumlu, şeffaf, hesap verebilir bir yönetim anlayışıyla Avrupa ailesinin güçlü bir üyesi olma hedefinde biz muhalefet olarak üzerimize düşeni yapmaya hazırız ama aynı adımları iktidar partisinden de özellikle bekliyoruz. Bu konuda biz aslında Başkanlığımızla Komisyon olarak çok iyi anlaşıyoruz, hiçbir sorunumuz yok ama siyasi iktidarın da bu konuda gerçekten gerekeni yapması gerekiyor çünkü Avrupa Birliğinin -hani onlarda da- antidemokratik uygulamalarının farkındayız Türkiye olarak, bunları biz de gittiğimizde gündeme getiriyoruz, sürekli olarak şikâyet ediyoruz, "Onlar çok mu demokratik, çok mu her yaptıkları iş hakka, hukuka uygun?" Değil ama biz sürekli dayak yiyen pozisyonda oluyoruz yurt dışında, işte hukukun üstünlüğü "Freedom of speech" düşünce özgürlüğü, konuşma özgürlüğü konusunda sürekli olarak biz kendimizi sıkıntılı hissediyoruz gittiğimizde. Dolayısıyla, hani Avrupa Birliği müzakerelerinin ilerlemesi için biz üzerimize düşen görevleri yapmalıyız.

KPK toplantılarında da biz işte açılması gereken fasılları söylediğimiz zaman "Gerçekten bu fasılların açılmasını istiyor musunuz?" diye hani bizi sorguluyorlar yani bu fasıllar açılın mı diye. "Açılın..." diye ısrar ediyoruz. Mesela özellikle Türk vatandaşlarına vize muafiyeti için bu geride kalan 72 kriterden 6 kriter konusunda da hani hiçbir ilerleme kaydedemedik, bu konuda yapılan çalışmaları bilmek istiyoruz açıkçası. Özellikle yasal düzenlemeler bu AB'yle resmen müzakerelere başlamamızın 20'nci yıl dönümünde yayınladığımız bu AB'ye Katılım İçin Ulusal Eylem Planı belgesinde "Yasal Düzenlemelerle Kurumsal İdari Yapılanma ve Diğer Çalışmalar" başlıklarında 147 yasal düzenleme ve 166 idari tedbirin gerçekleştirilmesinin planlandığı mevcut. Bu konuda vize muafiyeti için eksik kalan kriterler de var mı bunların içinde; hani sizden bir sunuş dinleyecekken bunları bilmek isteriz.

Özellikle AB Türkiye Delegasyonu Başkanı Büyükelçi Thomas Ossowski'nin görevden ayrılmasının ardından da yeni başkan ataması konusunda bir gelişme yaşanmadı bildiğimiz kadarıyla. Dün hatta sizinle de Almanya Büyükelçisinin resepsiyonunda karşılaştık. Ben özellikle oradaki Avrupa Birliğinde görevli arkadaşlara da sordum, henüz bir atama olmadığı söylendi. Bununla ilgili birtakım girişimlerimiz var mı? Mesela Türkiye'nin Avrupa Birliğiyle yürüttüğü müzakerelerde -ben bunu defalarca söylüyorum- bizim hani başmüzakerecimiz var mı, siz mi yürütüyorsunuz? Müzakereci bu konularda yetiştirilmediğinden biz sürekli yakınıyoruz. Aynı şekilde, ben, iklim krizi konusunda da iklim görüşmelerinde başmüzakerecimiz olmadığından yakınıyordum, aynı şekilde bu AB ilişkilerimizde de var.

AB'ye katılım sürecinde reformların koordinasyon amacıyla kurulan Reform İzleme Grubunun sonrasında 2019 yılından bu yana hiç toplanmadığını biliyoruz, bu toplantı neden gerçekleştirilmiyor? Ve bu grubun yeniden toplanması konusunda bir planlamanız var mı diyerek böyle sunuştan önce hemen hızlı bir giriş yaptım çünkü biz gerçekten hani bunları yapıcı eleştiriler olarak görüyoruz. Komisyondaki her bir arkadaşımı da ben gayet iyi biliyorum Avrupa Birliğine katılım konusundaki istekliliğini ve ülkemiz açısından sağlayacağı yararlar konusunda tam bir inançla davrandığını. Bu nedenle sunuş öncesi böyle kısa bir özet, giriş ve nerelerde nelerin aksadığını ve bu konularda yapılacaklar konusunda yeni gelişmeler var mı diye onları sizden dinlemek isteriz diyorum.

Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

BAŞKAN BURHAN KAYATÜRK - Teşekkür ediyorum.

Var mı başka söz isteyen arkadaşımız? Yoksa biz Sayın Bakanımıza, Bakan Yardımcımıza söz vereceğiz.

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI (Devam)

2.- Komisyon Başkanı Burhan Kayatürk'ün Eskişehir Milletvekili Jale Nur Süllü'nün yaptığı açıklamasında geçen bazı ifadelerine ilişkin açıklaması

BAŞKAN BURHAN KAYATÜRK - Ona geçmeden önce çok teşekkür ediyorum Sayın Milletvekilim.

Doğrusu bu dönem, gerçekten başta da söylediğim şekilde Avrupa Birliği Uyum Komisyonunun, tabii, aynı zamanda Karma Parlamentoyla birlikte burada düşüncenin önündeki her türlü engeli, ifade özgürlüğünün önündeki her türlü engeli kaldırarak konuşmamız gerektiğine inanıyorum. Geçmiş dönemde de söylemiştim, Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışma saatlerine, çalışma kurallarına da katkı sağlayabileceğimize inanıyorum Komisyon olarak. Bizim birçok arkadaşımız hem Avrupa Parlamentosunda hem Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesinde Türkiye'yi temsilen bulunmuş milletvekilleridir. Dolayısıyla, eğer biz buraları refere ederek yeniden hazırlanan tüzüğe katkı sunarsak ifade özgürlüğüne de burada konuşmaların önünde hiçbir şekilde bir engel konulmamış olacak ve çok daha verimli, faydalı olacak.

Her ne kadar Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesi, Avrupa Parlamentosu tavsiye kararları alsa ki Avrupa Parlamentosu çok daha güçlü kararlar alıyor, biliyorsunuz, Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesinde beş gün yapılan iş hacmi zaman zaman maalesef Türkiye Büyük Millet Meclisinde beş ayda alınan iş hacmi kadar yoğun oluyor. Dolayısıyla ifade özgürlüğünün, demokrasinin önündeki engelleri de kaldırarak oraya engel konulmadan Türkiye Büyük Millet Meclisinde çalışmayı nasıl verimli hâle getirebiliriz? Ben Sayın Meclis Başkanımıza da ifade ettim. Komisyon olarak katkı sunabileceğimizi söyledik. Komisyon olarak katkı sunmaya hazır olduğumuzu da söyledik.

Biz, tabii, içeride de dışarıda da ülkemizi temsil eden bir Komisyonuz. Sayın Milletvekilim, geçmiş dönemde, ben, çok kıymetli Cumhuriyet Halk Partisinin milletvekilleriyle hem Avrupa Parlamentosunda hem Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesinde birlikte bulundum. Şikâyet etmeme kuralının bu dönem biraz bozulduğunu görüyorum. İçimizde konuşarak kendi problemlerimizi bizim çok rahat her boyutta konuşabileceğimize...

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) - Keşke çözebilsek...

BAŞKAN BURHAN KAYATÜRK - ...dışarı taşımanın bize bir fayda getirmeyeceğini de birkaç dönem milletvekilliği yapmış bir arkadaşınız olarak bir tavsiyemi dile getirmek istiyorum. Sayın Baykal dâhil olmak üzere birçok milletvekiliyle ben Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesinde de Avrupa Parlamentosunda da çalıştım. Türkiye'yle alakalı bir şikâyetin dile getirilmemesi noktasında Cumhuriyet Halk Partisi milletvekilleri çok büyük bir itina gösterdiler.

LÜTFÜ TÜRKKAN (Kocaeli) - Başkanım, bu dönemde yaşananlar da o dönem yaşanmadı.

BAŞKAN BURHAN KAYATÜRK - Bu dönem Türkiye'de...

Şimdi, sayın milletvekilimiz de söyledi, Romanya'da, Fransa'da, Avrupa'nın birçok ülkesindeki problemleri de biz dile getiririz, Avrupa'daki parlamenterlerin Türkiye'deki meseleleri dile getirmesinden de bir problemimizin olmadığını her zaman söyledik. Biz, buna açık olduğumuzu söyledik. Tek taraflı bakmamak gerektiğini her defa vurguluyoruz. Biz birlik ve beraberliğimizi koruduğumuzda... Çünkü benim şöyle bir endişem var, o endişeyi paylaşmak istiyorum: Muhalefet partileri, "Türkiye şunu yapıyor, bunu yapıyor." diye şikâyet etmeye başladığında iktidar milletvekilleri de bunlara cevap verme ihtiyacı duyarsa o zaman yurt dışında hoş olmayan bir şey ortaya çıkar. Ben her türlü ifadenin bu platformda sonuna kadar açık olduğunu söylemek istiyorum. "Dışarıda da, aman ha, şunu söylemeyin, bunu söylemeyin." gibi bir şeyim yok, sadece tavsiye niteliğinde görüşlerimi dile getirdim.

Eğer müsaade ederseniz... Tabii, sorular olacak Sayın Bakan Yardımcımıza, çok tecrübeli bir Bakan Yardımcımız, dünyayı, Avrupa Birliğini çok iyi bilen bir arkadaşımız burada; sorularımızı ona soracağız ama öncelikle ben platformu Sayın Bakan Yardımcımıza bırakmak istiyorum.

Çok teşekkür ediyorum.

Basın mensuplarımıza da teşekkür ediyoruz.

Sayın Bakanım, buyurun.

#### IV.- SUNUMLAR

1.- Dışişleri Bakan Yardımcısı Mehmet Kemal Bozay'ın Türkiye-AB ilişkilerinin mevcut seyri hakkında sunumu

DIŞİŞLERİ BAKAN YARDIMCISI MEHMET KEMAL BOZAY - Sayın Komisyon Başkanım, sayın vekillerimiz, TBMM AB Uyum Komisyonunun değerli üyeleri; öncelikle bu toplantı vesilesiyle sizlerle bir araya gelme fırsatı vermenizden onur duymaktayım.

Komisyonumuz ülkemizin AB'ye katılım sürecinde yapıcı ve yönlendirici bir rol oynamaktadır ve sizlerden aldığımız yönlendirmeler, feyiz ve her türlü yol haritası çalışmalarında gayet istifade ederek ilerlediğimizi de vurgulamak istiyorum. AB müktesebatına uyum çalışmaları ve AB kurumlarıyla parlamenter diyalogun geliştirilmesinde değerli katkılarınızı biz de büyük bir şükranla, takdirle karşılıyoruz yürütmeye diplomaside görev yapan ekip olarak.

Önce, Türkiye-AB ilişkilerinin mevcut seyrini sizlere aktaracağız. Sayın Genel Müdürüm de o konuda bana yardımcı olacak AB gündeminde olanları ama tabii uluslararası sistemin genel bir eğilimi var.

Bir de şey, Sayın Vekilim, ben Kasımda bir geldim, 2024'te KPK'de ama siz galiba o sırada bir şeydeydiniz diye hatırlıyorum, siz yoktunuz, onu hatırlıyorum, 24 Kasımdı diye hatırlıyorum ama 2024 Kasımındaydı. Yılda bir böyle bir yapmaya çalışıyoruz en azından hep birlikte.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) - Evet, katılamadım.

DIŞİŞLERİ BAKAN YARDIMCISI MEHMET KEMAL BOZAY - Dünyanın gidişatında, eskiden hani ortak dönüştürücü bir geleceğe yönelme eğilimi varken şimdi güvensizlik üzerinden giden ve beklentilerin, karşılıklı beklentilerin azaldığı, tabiri caizse, geleceğin seyrettiği bir dönemdeyiz. Bunun etkisi jeopolitik gerilimlerin tırmanmasıyla, ekonomik kırılganlıklarla derinleşiyor. Ukrayna Savaşı bize şunu gösterdi: Enerji ve gıda konuları çok önemli ve öncelikli konulardı ama anladık ki bunlar varoluşsal meseleler. "Enerji" deyince -tabii enerjinin evrilmesini de daha sonra AB'yle ilişkilerimize bağlayacağız- "enerji" dediğimizde artık çipler ve yeni yapay zekâ için nasıl bir enerji üretilecek kısmı ön plana çıktı; gıdada da neyin olacağını sadece bugünkü haberlere baksak görürüz. Şu anda dünyanın tartıştığı konu Çin'in Amerika'dan soya fasulyesi almamaya karar vermesi, Amerika'nın da Çin'den yemeklik yağ almama konusu. Yani gıda artık müthiş bir dış politika meselesi oldu. Pazarlıklar bunun üzerinden gidiyor. Bir Amerikan firmasının

Tayvan'daki bağlantılarıyla, diğerleriyle çip satıp satmamasına göre belirlenen bir ortamdayız. Uluslararası ilişkiler tartışmalarında "Eskiden dış politika teknolojiyi belirlerdi." deniliyor, şimdi, teknoloji dış politikayı belirlemeye başladı.

Bunları anlatmamın sebebi böyle parça parça kopuk olabilir ama mesela AB'yle ilişkilerimiz ilerlemiyor gibi gözükse de teknoloji alanında, dijital Avrupa alanında bize süper kompütörleri sunabilen ve oradaki hiçbir yerde alamayacağımız bilgileri alma alanında programlarda imzalar atıyoruz. Gıda konusunda çalışmalarımız oluyor. Hani böyle değişik katmanlarda gidiyoruz.

Dediğiniz gibi, mesela fasıllar açılmadı ama bu fasıllar 2009'dan beri açılmadı çünkü tam Türkiye'nin geldiği bir aşamada, bizim ilerleyeceğimiz aşamada Kıbrıs meselesini önümüze koyup 23 ve 24'ü o şekilde tıkadılar. Yani bugünkü siyasi konjonktürde değil, ta o zamandan beri önümüze engeller çıkarılmış durumda. Malumunuz, işte bir darbe girişimi geçirdik, o darbe girişiminde bütün AB yetkilileri Moğolistan'daydı ve kendi aralarında "Sabaha kadar bekleyelim de sonuca göre hareket ederiz." gibi bir yaklaşım içine girdiler. Bu da bizde bir güvensizlik uyandırdı. Arkasından, tabii ki Türkiye'nin bir yeniden konsolide olma sürecini yargıda, yürütmeye, her yerde, Silahlı Kuvvetlerde yaşarken de önümüze Doğu Akdeniz'de münhasır ekonomik bölge ve enerji hatlarını kontrol konusunu getirdiklerinde gerginlik ortaya çıktı. Libya'da Fransızlar Ruslarla ve Wagner'le iş birliği yaparak orada kendi destekledikleri grupları ön plana çıkarırken biz bunun önümüzdeki dönem Sahel'de tehlikeler yaratabileceğini söyleyerek Trablus'taki yönetimle yaklaşımda olduğumuz için bize bazı yaptırımlar getirdiler. Artı, Doğu Akdeniz'de Meis Adası'nın, burnumuzun dibindeki Meis Adası'nın 40 bin kilometrekarelik bir deniz kontrolüne sahip olması için çaba gösterdikleri... Bunun karşısında durduğumuz zaman bu önlemler bize geldi.

Türkiye, AB'yle ilişkilerinde gerçekçi bir yaklaşımla ve çıkarlarından, millî, ulusal çıkarlarından hiçbir taviz vermeden devam ettiği için bazı sürtüşmeler, karşılıklı gerilimler oldu ama biz bütün bunlara rağmen sabırla, sabırlı bir inatla yolumuza devam ediyoruz.

Burada, tabii, diğer konulara da değineceğiz ama şu anda AB'nin önceliklerinde bulunduğumuz yerler var. İşte, bizim için Karadeniz Bölgesi en önemli bölgelerimizden birisi, Rusya-Ukrayna savaşının da ana unsurlarından biri olacakken her zaman eski büyüklerimizi, meslek büyüklerimizi ve siyasetçilerimizi şükranla anacağımız 1936 Montrö Antlaşması sayesinde Karadeniz'de bu savaşın sıçramasını engelledik oradaki kurallar, ta o zamandan öngörülen kurallar sayesinde, düzenlemeler sayesinde ve şimdi biz Avrupa Birliği ile Karadeniz'in güvenliği konusunda neler yapacağımızı konuşuyoruz. 20'sinde bir toplantı olacak, o toplantıya katılacağız. Bizi çağırdılar, Orta Asya ülkelerini çağırdılar; Ermenistan'ı, Azerbaycan'ı çağırdılar, Avrupa Birliği'nin şu andaki en önemli konularından biri Karadeniz stratejisi ve bizimle birlikte yürütmek istiyorlar. Bunun için de komiser, genişlemeden sorumlu komiser Türkiye'ye gelerek Sayın Bakanımızla, birazdan Genel Müdürümüzün ayrıntılarını vereceği bir ortak açıklama yaptı. Şu andaki yol haritamız da bunun üzerinden gidiyor.

Diğer taraftan, tabii, bir savunma sanayisi konusu var burada. Yine bakıyorsunuz, savunma sanayisi konusunda "SAFE" diye bir program var. Bu programda bizim önümüze bazı engeller çıkıyor komşumuz, çıkardığı engele bakıyorsunuz, yine bizim Ege'de 6 milin üstüne çıkıldığında, buna bizim müsaade etmeyeceğimizi çünkü kara sularımızın İstanbul'dan Antalya'ya giderken daralmasına kendi topraklarımızda kara sularımızda giderken bunun önüne geçilmesine müsaade etmeyeceğimizi çok önceden kayda geçirdiğimiz için "SAFE" konusunda da bazı engellemeler oluyor.

Şimdi, Avrupa Birliği, tabii, çok önemli bir yapılanma, devletlerüstü bir yapıya doğru gidiyor, zaten öyle bir sistemi var ama en sonda söyleyeceğimi başta söyleyeyim: Avrupa Birliği eğer medeniyetlerüstü bir ittifak, bir oluşum, bir "entity" olaksa bunu ancak Türkiye'yle yapabilir. Bugün savaş hâlinde olan Ukrayna için "40 milyonluk Ukrayna'yı üye yapayım, yapma yönünde çalışmalar yapıyorum." derken Türkiye'yi dışarıda tutmaları için doğrusu biraz da fizikten gidersek "Kara madde yoktur." demek gibi bir şey. Yani Türkiye'yi kara madde gibi görüp sanki ortada yokmuş gibi davranmak da mümkün değil.

Biz önümüzdeki dönemde bu zamansallık içinde... Çünkü 2005'te, onu hep kullanıyoruz bazen, "Yes!" "Si!" pankartları kalkmıştı, 2010'da bize işte bazı engeller getirildi, 2015'te sizin buyurduğunuz gibi 3 tane zirve yaptık çünkü o zaman göç konusu vardı. Arkasından Covid sırasında yine bir yakınlaşma oldu. Şimdi, Ukrayna savaşı sonrasında ve devamında da Avrupa Birliği Türkiye'nin savunma alanında, Avrupa'nın geleceği alanında neler yapacağına bakıyor.

Şimdi, uluslararası ilişkilerde tabii değişik teoriler var ama belirleyici, İkinci Dünya Savaşı'nda ortaya çıkmış olan ana iki teoriden bahsedebiliriz: Birisi bu iki teorelin ortak noktası "Avrasya'yı kontrol eden bütün küreyi kontrol eder." şeklinde. Bunda bir Mackinder yaklaşımı var, bir de Spykman yaklaşımı var. Bir kısım, Napolyon ve Hitler gibi Doğu Avrupa üzerinden Avrasya'ya açılması, "Heartland" yani kalpgeahtan gidilmesini söylüyorlar, bir kısım da kenar kuşak yani kenardan, "Rimland"den gidilmesinin doğru olacağını söylüyor ve bu "Rimland"de de Akdeniz'in, Kafkasların, aynı zamanda aşağıda Orta Doğu'nun ve limanların kontrolünün önemli olduğundan bahsediliyor ve bu teorilerin haritalarına baktığınızda, Türkiye ortada en stratejik konumda her iki teoride de birlikte çalışılması gereken bir devlet konumunda gözüküyor. Bunun farkında olduğunu görüyoruz. Bazı engellemelerin de bu farkındalıktan olduğunu hissediyoruz; mesela KPK'nin engellenmesi... KPK'nin başında maalesef bize karşı bazen blokaj uygulayan bazı ülkelerin vekillerinin bulunmasının Türkiye'nin artan görüntüsünden rahatsızlık duymaları sonucunda bunu AB ilişkilerine yansıtma saikinin de bulunduğunu maalesef gözlemliyoruz. Fakat bizim bu konuda bir yılma ya da bir değişiklik yaklaşımımız yok. Önümüzdeki dönem AB'nin belirlediği stratejik önceliklere ne kadar uyum sağlayabileceğimize bakıyoruz ama biraz evvel dediğim gibi, bugün teknolojinin dış politikayı daha fazla belirlediği bir ortamda AB hazırlık birliği stratejisi, yapay zekâ stratejisi, tasarruf ve yatırım birliği stratejisi gibi eylemleri yakından takip ediyoruz. Bizim Ulusal Eylem Planı'mızı da bu şekilde uyumlaştıracak biçimde ayarlıyoruz. Bu uyumlaştırma şöyle: Yarın üye olacakmışız gibi bir uyumlaştırma, çok uzun süre üye olamayacakmışız gibi rekabet gücümüzü kaybetmeme temelinde bir yaklaşım. Bu vize konusunda bahsettiğiniz konularda, özellikle kişisel verilerin korunmasında Ulusal Eylem Planı'mızda bunu kullandık. Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcımız, diğer bakanlıklar ve Bakan Yardımcılarıyla bir araya geldikimiz, hazırladığımız unsurları buraya yansıtmanızda bize büyük destek oldu.

Vize konusu tabii hepimize yani bugün sokaktaki herhangi bir kişiye ya da ne bileyim, herhangi bir akademisyene, herhangi bir meslek erbabına sorduğunuzda ortaya sıkıntılı biçimde çıkıyor ama vize konusunda tabii Avrupa Birliği'nin göç konusundaki olumsuz yaklaşımı da büyük etkide bulunuyor. Bizim bu vize konusundaki unsurları -Avrupa Birliği- konuşacağımız bir döneme geçiyoruz. Burada, tabii, şöyle bir şey var: Göç konusunda Avrupa Birliği'nin müthiş bir ikilemi var. Son derece ihtiyaçları, hayati

ihtiyaçları olan g alma konusunda aşırı sağın yükselmesinden dolayı bir eyleme geçemiyorlar. Bunu işte düzenli şekilde yapmak istiyorlar ve "Düzensiz şekilde gelenleri nasıl iade ederiz?" şeklinde bir anlayış içindeler ve burada da vize konusunda biz görüştüğümüzde, biz, tabii vatandaşlarımızı geri almada bir sıkıntımız olmuyor ama üçüncü ülke vatandaşlarını da devreye soktukları için bu konularda önümüzdeki dönem Avrupa Birliğiyle yapacağımız görüşmeler, tartışmalar olacak. Ama bu göç konusunda, bunu daha önce de söylemiştim, Polonya'da hiçbir göçmenin yaşamadığı bir köyde bile bir oylama, kamuoyu araştırması yaptığınızda "Avrupa Birliği için en büyük tehlike göçmenlerdir." diyor. "Sizde var mı?" "Yok ama okuduklarımızdan bunu anlıyoruz." diyorlar.

Şimdi, bizim bu diğer konularda da... Geçen bir toplantıda, İtalya'da, Avrupa Birliğinin 2 önemli raporu oldu: Biri Enrico Letta tarafından -eski İtalyan Başbakanı- ve sonrasında, arkasından Avrupa Merkez Bankası eski Başkanı Draghi tarafından peş peşe hazırlanan 2 rapor var: Biri Tek Pazar Raporu, diğeri de Draghi'nin bu Tek Pazar Raporu üzerinden hazırladığı Avrupa Birliğinin yapması gereken reformları, 800 milyar euro isteyen reformları anlatıyor. Sayın Letta'yla oturup konuştuk, çok net bir şekilde "Tabii ki sorunlarınız var ama bu süreçte Avrupa Birliği eğer tek pazarda Türkiye'yi içine alacak ve ardından onunla nasıl bütünleşeceğini yürütecek bir yaklaşım içinde olmadığı takdirde her zaman belli bir kısıt içinde olacaktır ve hem dünya ekonomisinde hem küresel dış siyaset konularında zayıflığını daha güçlü bir hâle getiremeyecektir. Ekonomik açıdan da rekabet gücünü zayıflatan yapısal sorunlarına Türkiye'nin dinamizmini kattığında çok daha etkili bir yapıya sahip olacaktır." diye bizzat bana kendisi söyledi. Şimdi, biz bu çalışmalarımızı tabii yürütürken bizim kendi kapasitemizi... İşte, Avrupa Birliğiyle yapacağımız projelerde iki ana unsura ağırlık veriyoruz; birincisi bu teknolojik gelişmeler, ikincisi de bağlantısallık. Bağlantısallık şöyle bir şey: Hani hatlar kuruluyor, herkes bağlantısallıkta genel olarak Çin'den gelen trenin orta koridordan on sekiz günde hemen Avrupa'ya geçmesini düşünüyor ama bağlantısallık esasen hattı bağlantısallık değil, sathı bağlantısallık çünkü bu geçişlerde o bölgelerin kapasitesi... İşte, sayın vekillerimizin bir kısmıyla Gaziantep'teydik, tarihî Kafkas yolundan, Gaziantep'ten aşağıya gidecek bir yol, Kars'ı, Van'ı geliştirecek bağlantılarla ilerlemek, Avrupa Birliğinin de sıkıştığı kıtadan çıkabilmesi ve sizlere başta arz ettiğim gerek Kalpgah gerek Kenar Kuşak teorilerine göre -bunlar aslında daha da gerçek- açılım yapabileceği Orta Asya Türk Devletleri topluluğunun, Orta Doğu'ya, Kafkaslara gidişlerinde Türkiye'nin sathı, kapasitesi diğer bütün alternatiflerden çok daha yüksek. Bunu da gayet iyi görüyorlar. Bunu da çok büyük samimiyetle söyleyeyim, Avrupa Birliğiyle ilişkilerimizin gelişmesinde bizim önümüze çıkan bazı engeller, Avrupa Birliği üyelerinin bazılarının kendilerindeki göreceli bir kapasitenin Türkiye'nin rekabet gücü karşısında ne şekil alacağı yönündeki endişeleri içeriyor. Bir kısmı da hakikaten Türkiye'ye karşı bir ben öncelikli olayım, açılıym yaklaşımına sahip. Biz, bütün bunların içinde, kendi kapasitemizi de özellikle raylı sistemlerimizi geliştirerek, dijital sistemlere geçerek... Bugün ben bir İngiliz heyetiyle görüştüğümde acaba Londra'da kapadığımız gümrük işlemlerini İngiltere'nin bizimle birlikte yürüttüğü Kayseri-Sivas tarafındaki Anadolu'daki raylı sistemde nasıl açarız, oradaki kuru limanlarda nasıl açarıza bakıyoruz.

Diğer taraftan, dün Hessen eyaleti Dışişleri Bakanıyla görüştüm; üniversitelerimizde nasıl bir şey yapalım, birlikte yapay zekânın yükseldiği şeyde neler yapabiliriz, ona bakıyoruz.

Şimdi, biliyorsunuz, değişiklik akımlar vardı tarih boyunca; merkantilizm, liberalizm. Şimdi, "algorithm" ana şeyi, algoritmalar üzerinden gidiyor ve şu anda, biz de -biraz şey bir terim olacak ama- Avrupa Birliğiyle ilişkilerimizi "algorist" bir yaklaşımla yürütüyoruz. Yani bu kurulacak bağlantısallık; dijitalleşme, ekonomik açılım, rekabet, üretim, gıda, enerji bağlantılarında hangi algoritmalar bizim ve Avrupa Birliğinin işine yarıyor, ona bakıyoruz çünkü böyle bir, dediğim gibi, sadece çizgilerle değil, sathların... Beylikova'daki -Sayın Vekilimin de bildiği şekilde- nadir toprak elementleri ama bu nadir toprak elementlerinin, eğer gelip de Çinlilere, "Bunların 51'ini siz alacaksınız, buradan bunu alıp götüreceksiniz." dediğimizde bizim hiçbir işimize yaramıyor. Bunun işletilmesi çok zor. Yani Avrupa Birliğiyle ilişkileri sadece üyelik sürecinde "Neredeyiz, ne yapıyoruz?" kısmını ayrı bir segmente koyup bu alanlarda, aşağıda bir network, bir bağlantı kurup doğal olarak geliştirme konusunda da elimizden geleni yapıyoruz. Geleceğin dünyası bu algoritmalar üzerinden olacak, teknolojiyle örtüşmesi üzerinden olacak. Burada, Avrupa Birliğiyle ilişkilerimiz, devletin yani kamunun, sermayenin, özel sektörün, teknolojinin akademik çalışmalarla, devlet politikalarıyla örtüşmesiyle ilerleyecek; bizim şu anda yoğunlaştığımız alan bu.

Ben burada durup izin verirsiniz Sayın Genel Müdürüme de söz vermek istiyorum. O da biraz daha günlük akışı söyleyecek çünkü bizim bazı toplantılarımız da oldu. Biraz da sizin çizdiğiniz perspektiften de giriş yapacak. Genel Müdürümüz Sayın Elif Kurşunlu'ya söz veriyorum izninizle.

2.- Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı Avrupa Birliği ile İlişkiler Genel Müdürü Elif Kurşunlu'nun 2023 sonrası Türkiye-AB ilişkileri hakkında sunumu

**DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI AVRUPA BİRLİĞİ BAŞKANLIĞI AVRUPA BİRLİĞİ İLE İLİŞKİLER GENEL MÜDÜRÜ ELİF KURŞUNLU - Teşekkür ediyorum Sayın Bakanım.**

Sayın Başkanım, kıymetli vekillerimiz; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Sayın Bakanımın da belirttiği gibi, ben biraz özellikle 2023 sonrası görüşmelere değineceğim ama öncesinde bir hususa dikkatinizi naçizane çekmek istiyorum: Birincisi "Türkiye-AB ilişkilerinin temel karakteristiği ne?" diye sorarsanız, bence başından itibaren yani Soğuk Savaş döneminden itibaren -Sayın Bakan Yardımcımız da zaten onları vurguladı- bölgesel ve küresel gelişmeler Türkiye-AB ilişkilerinde hep çok önemli bir faktör. Yani diğer ülkelerle ilişkilere baktığımızda, diğer aday ülkelerle ilişkilere baktığımızda özellikle daha ülkeler bazında yani AB'deki gelişmeler belirleyici, evet, örneğin, vaktizamanında Polonya'daki dinamikler önemliydi ama Türkiye-AB ilişkilerinde başından itibaren bölgesel ve küresel gelişmeler her zaman çok belirleyici oldu. Siz de değindiniz, işte, göç krizi mesela bunun en son, en tipik örneklerinden biridir. Türkiye-AB müzakere gündeminde açılacak fasıl ararken biz, bir anda göç krizi patladı ve hiç beklemediğimiz bir şekilde 3 fasıl açtık o dönemde ki 2010'dan sonra elimizde açacak fasıl kalmadı. Bunu da biraz oraya da bağlamak istiyorum. Ne yazık ki bizim müzakere sürecimiz nevi şahsına münhasır müzakere süreci. Yani ben yıllardır genişleme politikasını takip ediyorum, hiçbir aday ülkenin içinde olmadığı bir durumla karşı karşıyayız çünkü Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, bizim tanımadığımız bir ülke, AB üyesi. Bizim müzakereler başlamadan önce Rumlar AB üyesi oldu ve ilk günden itibaren yani 2005'te başladık, 2006'dan itibaren Kıbrıs meselesi Türkiye'nin müzakere sürecini bloke eden bir mesele.

Bunu da hiçbir zaman akıldan çıkarmamakta fayda olduğunu düşünüyorum. 14 fasla -yani Sarkozy zamanında bloke edilen 5 faslı hiç söyleyemiyordum bile, sırf Kıbrıs meselesinden dolayı 14 fasıl- 2007'den itibaren dokunamıyoruz. Dolayısıyla, hani ilişkilerin çok iyi olduğu dönemlerde de aslında bizim fasıl açmada sıkıntılarımız vardı. Bahsettiğim gibi, 2010-2013 arası 1 fasıl açabildik. "2013 sonrası neyi açabiliriz?" diye ararken -işte, Fransa'nın blokajı kalksın, onun fasıllarına bakalım- göç krizi çıktı, aynı zamanda da Fransa'da iktidar değişti, o şekilde fasıl açabilir hâle geldik. Bu da çok ciddi bir yapısal sorun ilişkilerde, ona da özellikle dikkatinizi çekmek istiyorum.

Bir diğer husus da değiştiğim gibi bölgesel ve küresel gelişmeler, evet, Türkiye-AB ilişkilerinde her zaman çok önemli bir faktör. Bugün de Türkiye-AB ilişkilerinde bölgesel ve küresel gelişmeler çok önemli bir faktör. Nitekim, siz de bahsettiniz, 2019 yılında işte, bu sözde Doğu Akdeniz'deki gerginliklerden dolayı alınan bir karar var 15 Temmuz 2019'da. 2019 sonrası bu karardan geri dönülmesi için çok ciddi çaba harcadık, çok ciddi enerji harcadık. 2023'te bir komisyon ve yüksek temsilci tarafından ilişkilerin geleceğine ilişkin bir bildirim hazırlandı malumunuz. Orada çeşitli açılımlar öngörülüyordu 2019 kararlarıyla ilgili ancak 2024'te Suriye'deki rejim değişimine kadar Avrupa Birliği burada da adım atmadı fakat geçen yıl aralık ayından itibaren -nitekim hatırlarsanız Von der Leyen ülkemizi ziyarete geldi geçen yıl aralık ayında- Türkiye-AB ilişkilerinde aslında belli bir ivme yakaladık. Yani sizin bahsettiğiniz anlamda evet, müzakere fasılları... Müzakere fasılları ama zaten öncesinde de açılmıyordu fakat diğer alanlarda belli bir ivme yakaladık ilişkilerde. Örneğin, özellikle şey açısından, ortak bildirimdeki öneriler ve 2019 kararları çerçevesinde söyleyecek olursam Gymnich toplantılarına davet edilmiyorduk 2019'dan itibaren, Gymnich toplantılarına davet edilmeye başladık. Sayın Bakanımız gerek Brüksel'de gerek de Varşova'da Gymnich toplantısına katıldı. Bakan Yardımcımızı AB Bakanları toplantısına çağırıyorlar 2 seferdir hem Varşova'da hem Kopenhag'da bu toplantılara katıldık.

Ticaret alanında yeni bir yüksek düzeyli diyalog kuruldu, ilk toplantısını 2024'te yaptık, bu yıl, 2025 yılında ikinci toplantısını yaptık.

Siyasi Direktörler Toplantısı yaptık; onu da 2019 kararıyla uzun süredir yapmıyorduk, mart ayında Sayın Bakan Yardımcımız başkanlığında Siyasi Direktörler Toplantısı yaptık. Keza, yine 2019'da askıya alınan Yüksek Düzeyli Ekonomik Diyalog Toplantısı'nı geçen nisan ayında yaptık Sayın Mehmet Şimşek'in Başkanlığında, altı yıl aradan sonra. Göç Güvenlik Diyalogu, Yüksek Düzeyli İklim Diyalogu bu yıl temmuz ayında, ekim ayında; tüm bu diyalog toplantıları geçtiğimiz son bir yıl içerisinde, Sayın Bakan Yardımcımızın da belirttiği gibi, farklı sektörlerde, farklı alanlarda AB'yle diyalogumuzun bir yandan da güçlendiğini gösteriyor, en azından önünün açıldığını gösteriyor, öyle söyleyeyim.

Evet, işte, siyasi diyalog, enerji, ulaştırma diyalogları hâlâ yapılmıyor ama orada da yine Sayın Bakan Yardımcım belirtti, Avrupa Birliği bağlantısallık üzerinden... Yani şöyle bir yapısal sorun var yine AB içinde: Oy birliğiyle karar alınması meselesi gerçekten -üye ülkelerle de konuşuyoruz- onları da çok zorlayan bir şey. Örneğin, bu diyaloglar konusunda benim konuştuğum tüm... Sizler de muhataplarınızla görüşüyorsunuz, bu diyalogların yapılmamasının hiçbir mantığı yok ama Rumlar ve Yunanlılar ne yazık ki oy birliği kuralının arkasına sığınıp bunu zorluyorlar. En son, geçen hafta COREPER toplantısında yine aynı tartışma, özellikle güçlü Almanya, Hollanda gibi ülkelerin de ısrarıyla bu blokajı aşmaya çalışıyoruz ama belki de naçizane beni özellikle en umutlandıran şey Avrupa Birliği oy birliğiyle artık daha fazla gidemeyecek. Takip ediyorsunuzdur, AB içinde de çok ciddi bir reform tartışması var, özellikle oy birliği konusunda çok ciddi bir tartışma var. Ha, bizden dolayı değil, onu söyleyeyim, Ukrayna'dan dolayı çünkü Macaristan da Ukrayna'nın müzakerelerinin açılmasını bloke ediyor, her şeyini bloke ediyor, sürekli bir blokajla karşı karşıyalar. Dolayısıyla Avrupa Birliği içerisindeki bu anlamda gelişmelerin de çok önemli olduğunu düşünüyorum. Bir aday ülkeyle AB arasındaki ilişki her zaman asimetrik bir ilişki, işin doğası böyle ve AB'nin siyasi irade göstermesi çok önemli ilişkinin ilerlemesinde, bu, katılım müzakereleri için de böyle, ilişkilerin diğer alanları için de böyle. Avrupa Birliği gerekli siyasi iradeyi gösterdiğinde pek çok alanda gelişme sağlanabiliyor. Oy birliği kuralının önümüzdeki dönemde çok daha sık bir biçimde, çok daha ciddi bir biçimde tartışılacağını düşünüyorum. Nitekim, genişlemeyle ilgili başta Almanya, Slovenya olmak üzere bazı üye ülkeler konseye bir öneride bulundular, Genişleme Komiserine bir öneride bulundular: Oy birliği kuralının ara safhalarda kaldırılmasıyla ilgili bir önerileri var yani "Fasılların ilk açılışında, kapanışında tamam, oy birliği olsun ama ara safhalarda olmasın." diye bir önerileri var. Yani Avrupa Birliği içerisindeki bu tartışmaların da ben ilişkilerimiz açısından çok önemli olduğunu düşünüyorum, yakından takip ediyoruz. Genişleme AB'nin gündemine Ukrayna savaşı sayesinde girdi, bunu bizim için söyleyemiyorum, Balkanların durumunu da biliyorsunuz, yıllardır böyle bir oyalama, metodoloji değiştirilim, sağından bakalım, soluna şöyle... 2020'de metodoloji değişti, özellikle Fransa liderliğinde ama hiçbir ilerleme sağlanamadı ta ki savaş çıkana kadar. Ne zaman savaş çıktı, ondan sonra hemen takır takır adaylıklar verildi, Kuzey Makedonya ve Arnavutluk'la müzakereler başladı. Dolayısıyla AB içindeki bu tartışmalar da bizim ilişkilerimiz açısından da bizim sürecimiz açısından da çok kıymetli.

Son yıllarda çok ciddi biçimde Avrupa Birliği bu "gradual integration" dediğimiz aşamalı üyeliği tartışıyor. Sayın Bakan Yardımcımızın söylediği, Letta'nın, işte, Avrupa tek pazarına Türkiye'nin katılması da bu çerçevede ele alınabilecek bir konu. Bu durum, diğer aday ülkeler için de geçerli; evet, Karadağ hızlı ilerliyor, görece onun önü biraz açıldı, Arnavutluk ama Ukrayna dâhil, Moldova dâhil pek çok ülkenin, aday ülkenin... Daha doğrusu AB'nin mevcut karar alma mekanizmaları olduğu sürece, AB kendini reform edemediği sürece genişleme zaten çok zor. Dolayısıyla, Avrupa Birliği de alternatif mekanizmalarla, alternatif yollarla, alternatif metodolojilerle aday ülkeleri belli alanlardaki politikalarına dâhil etme çabası içerisinde.

Önümüzdeki dönemde Sayın Bakan Yardımcımızın belirttiği toplantı dışında, Bölgesel Güvenlik ve Bağlantısallık Dışişleri Bakanları Toplantısı var 20 Ekimde AB Dışişleri Konseyi marjında, kasım ayında Bilim, Araştırma, Teknoloji ve İnovasyon Yüksek Düzeyli Diyalog Toplantımızı yapacağız. Yalnız, tabii, şöyle bir zorluk yine bizi bekliyor: 1 Ocak itibarıyla Güney Kıbrıs Rum Yönetimi dönem başkanlığını alacak. Geçmişte olduğu gibi, önümüzdeki dönemde de yine dönem başkanlığının olduğu toplantılara katılmayacağız. Sayın Bakan Yardımcım, benim naçizane söyleyeceklerim bu kadar.

**DIŞİŞLERİ BAKAN YARDIMCISI MEHMET KEMAL BOZAY** - Efendim, bir de mali konularda diğer Genel Müdürümüz de sunuşta bulunabilir mi?

**BAŞKAN BURHAN KAYATÜRK** - Buyurun.

3.- Dışışleri Bakanlığı Avrupa Birliğı Başkanlığı Mali İşbirliğı ve Proje Uygulama Genel Müdürü Bülent Özcan'ın Türkiye-AB ilişkilerinin mali boyutu hakkında sunumu

**DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI AVRUPA BİRLİĞİ BAŞKANLIĞI MALİ İŞBİRLİĞİ VE PROJE UYGULAMA GENEL MÜDÜRÜ BÜLENT ÖZCAN** - Sayın Başkan, Avrupa Birliğı Uyum Komisyonunun çok kıymetli üyeleri; ben Bülent Özcan, Avrupa Birliğı Başkanlığı Mali İşbirliğı ve Proje Uygulama Genel Müdürüyüm.

Hem Sayın Bakan Yardımcımızın hem değerli Genel Müdürümüz Elif Hanım'ın söylediklerine ek olarak tabii Türkiye-AB ilişkilerinin bir de mali boyutu var aday ülke olduğumuz dönemden itibaren. Diğer alanlarla kıyasladığımız zaman bu alan tüm sorunlara rağmen hâlâ işlevsel ve operasyonel olarak devam ediyor. Zaman içerisinde elbette değişiklikler oldu. Temel olarak baktığımız zaman bir aday ülke olarak, diğer aday ülkelerle birlikte ülkemize tahsis edilen adaylık fonları burada birincil desteğı oluşturuyor Avrupa Birliğı cephesinde. Türkiye bir aday ülke olarak 2002 yılından itibaren bu fonları kullanmaya başladı. Bizim kısaca "IPA" adını verdiğimiz "Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı" adını verdiğimiz fon kapsamında 2002-2021 dönemindeki 3 dönemde, yedişer yıllık 3 dönemde 9 milyar euroluk hibe niteliğinde bir destek Türkiye'ye tahsis edildi. Burada da 9 milyar euro; 1,3 milyar euro, 4,4 milyar euro ve en son 2014-2020 döneminde 3,2 milyar euro olarak tahsis edilmişti ancak tabii, müzakere sürecinin yavaşlamasından, siyasi ortamdan dolayı son dönemde IPA fonlarında ciddi anlamda bir azalma var; tekrar en baş döneme doğru döndüğümüzü söyleyebiliriz. 2021-2027 döneminde yaklaşık 1,2 milyar euroluk bir kaynak tahsis ediyorlar. Bunlar da projelendirildi, projeleri de uygulamaya başladı yani 2002-2027 döneminde 10 milyar euronun üstünde bir mali desteğın hibe niteliğinde Türkiye'ye tahsis edildiğini söyleyebiliriz. Burada da işte, tarım alanından iklim alanına, belediye altyapılarından ulaştırma altyapısına, kapasite geliştirme programlarından aklınıza gelebilecek tüm farklı alanlara destekler sağlandı. İşte, Ankara-İstanbul hızlı treninin belli bir yerinin altyapısından belediyelerin atık tesislerine, koyun, keçi küpelemelerinden sivil toplum örgütlerinin desteklemesine kadar çok farklı alanda fonlar kullanıldı. Bu süreçte hibe azaldığı için yeni bir enstrüman geliştirmek istedik AB'yle. Biraz hibeleri kullanarak daha uzun vadeli ve özellikle yatırımı teşvik edebilecek bir yatırım mekanizması dizayn ettik, adına "Türkiye Yatırım Platformu" dedik. Burada da şu an, 2,4 milyar euroluk bir kredi desteğı oluştu. Bu da kullanılmaya yavaş yavaş başlayacak. AB'nin bürokrasi biraz ağır ama önümüzdeki dönemde özellikle yeşil ve dijital dönüşümle ilgili 400 milyonu belediyelere olmak üzere, özellikle deprem bölgesindeki belediyelere, 2 milyar eurosu da özel sektöre olmak üzere bir yatırım desteğı sağlanmış olacak. Bu arada Kahramanmaraş depremi sonrası AB'nin Türkiye'ye tahsis ettiğı deprem fonları var. Burada da 400 milyon euroluk kaynak bugün itibarıyla en son yaptığımız tahsisatla Türkiye Cumhuriyeti devletimizin bütçesine girmiş oldu kademe kademe.

**BAŞKAN BURHAN KAYATÜRK** - Özür dilerim, Değerli Genel Müdürüm, değerli milletvekillerimiz; şimdi bir yoklama istenmekte. Biz, tabii, Komisyonumuza da ara vermemek üzere, isterseniz ana muhalefet de Başkan Vekilimiz Başkanlık edebilir.

**YÜKSEL TAŞKIN** (İzmir) - Ara verebiliriz de aslında.

**BAŞKAN BURHAN KAYATÜRK** - Ara da verebiliriz, takdir sizindir.

**MURAT CAHİD CINGİ** (Kayseri) - Önemli mali işler konuşacağız, bilgilenmemizde fayda var. Müsaade ederseniz, Sayın Bakanımız da uygun görürse on-on beş dakika...

**BAŞKAN BURHAN KAYATÜRK** - Takdir sizindir.

Ara verelim, ondan sonra tekrar sizi dinleyelim.

On dakika ara veriyorum.

Kapanma Saati: 17.49

İKİNCİ OTURUM  
Açılma Saati: 18.08  
BAŞKAN: Burhan KAYATÜRK (Van)

BAŞKAN VEKİLİ: Yüksel TAŞKIN (İzmir)  
BAŞKAN VEKİLİ: Meryem GÖKA (Konya)  
SÖZCÜ: Zuhâl KARAKOÇ (Kahramanmaraş)  
KÂTİP: Ayşegül DOĞAN (Şırnak)

----- 0 -----

BAŞKAN BURHAN KAYATÜRK - Evet, değerli milletvekillerimiz, kıymetli üyelerimiz; Sayın Bakan Yardımcımız ve ekibini dinliyorduk.

Genel Müdürümüz konuşmaya başlamıştı, Sayın Genel Müdürün mikrofonunu tekrar açıyorum.

Buyurun.

DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI AVRUPA BİRLİĞİ BAŞKANLIĞI MALİ İŞBİRLİĞİ VE PROJE UYGULAMA GENEL MÜDÜRÜ BÜLENT ÖZCAN - Sayın Başkanım, çok teşekkür ediyorum.

IPA demiştik, katılım öncesi mali yardım, en son depremde bahsediyordum, deprem kapsamında da Kahramanmaraş depremi sonrası AB'nin Türkiye'ye taahhüdü olan kaynakların kullanımı devam ediyor. Burada da en önemli kaynak 400 milyon euroluk bir nakdi destek.

YÜKSEL TAŞKIN (İzmir) - 10 milyar euronun dışında bir kaynak mı?

DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI AVRUPA BİRLİĞİ BAŞKANLIĞI MALİ İŞBİRLİĞİ VE PROJE UYGULAMA GENEL MÜDÜRÜ BÜLENT ÖZCAN - Tabii, 10 milyar euronun haricinde, az önce söyledim, artı 2,4 milyar euroluk kredinin haricinde bu 400 milyon euroluk bir nakdi kaynak. Bunları mahsuplaşma yöntemiyle kullandık yani yeni bir yatırım yapılmadı, devletin harcadığı harcamalar AB'nin kurallarına göre gözden geçirildi ve devlet bütçesine kaynak aktarıldı. Bu kapsamda yaklaşık 50 prefabrik okul, 6 prefabrik hastane, belediyelerin altyapı yatırımları, tarihî 2 cami, tarihî 1 kilise, artı, Hatay Arkeoloji Müzesi'nin restorasyonu da dâhil olmak üzere bu paketin -400 milyonluk paketin- içinde. Bunların hepsi operasyonel, sahada, parasını devlet harcamıştı, o kaynak AB kaynağıyla tekrar devlet bütçesi geri dönmüş oldu.

Tabii, diğer taraftan, yine Türkiye'nin dâhil olduğu bütün Avrupa'ya açık, Türkiye'nin de dâhil olduğu birlik programlar da var. Örneğin, Erasmus+ Programı, Erasmus eğitim alanında çok önemli bir program. Teknoloji alanında Ufuk Avrupa, dijitalleşme, sivil koruma mekanizması gibi programlarda da Türkiye çok aktif, bu kaynakları da olabildiğince en verimli şekilde kullanmaya çalışıyor.

Son olarak da buna mülteciler kapsamında verilen desteği de eklersek hani, adaylık süreci haricinde Türkiye-AB ilişkilerinin mali boyutunu da onu da eklersek o da 2016-2027 döneminde yaklaşık 12,3 milyar euroluk bir kaynağa tekabül ediyor. Eğer IPO hibelerini de eklersek mülteci kaynağını da bu sürecin içine dâhil edersek Türkiye'ye 2002 yılından bugüne yaklaşık 24 milyar euroluk bir hibe kaynağının AB tarafından aktarıldığını söyleyebiliriz. Tabii, hani, diğer mali iş birliği enstrümanlarının da Türkiye ile AB'nin yakınlaşması anlamında da önemli faydaları olduğunu da ifade edebiliriz. İşte, Erasmus programı ve diğerleri gibi bu şekilde özetleyebiliriz.

Saygılarımla arz ederim.

BAŞKAN BURHAN KAYATÜRK - Teşekkür ederim.

Sayın Bakanım, sizin arkadaşlardan sunum yapacak kimse?

DIŞİŞLERİ BAKAN YARDIMCISI MEHMET KEMAL BOZAY - Yok efendim.

V.- İHTİSAS KOMİSYONLARI

A) Görüşmeler

1.- Dışişleri Bakanlığı temsilcilerinin yaptıkları sunumlara ilişkin görüşme

BAŞKAN BURHAN KAYATÜRK - O zaman sayın milletvekillerimizden Sayın Çandar.

Buyurun.

OSMAN CENGİZ ÇANDAR (Diyarbakır) - Bir şey soracaktım da sormadan önce bir iki noktaya değinme ihtiyacı duydum.

Öncelikle şunu söyleyeyim: Son derece bilgilendirici ve yararlı bir bilgi aldık Değerli Bakan Yardımcısı ve genel müdürlerden. Gerçekten büyük bir samimiyetle söyleyeyim, toplantıya girmemiş olduğum andan bu ana daha donanmış, daha bilgili, daha vizyonlu hissediyorum kendimi fakat bir iki nokta var değinmek istediğim ve oradan soru soracağım. Şimdi, ben 1976 yılında gazeteciliğe başladığımda bu 6 mil konusu, kara suları konusu, bugün aşağı yukarı az önce Sayın Bakan Yardımcısı Mehmet Kemal Bozay'dan duyduğumuz aynı kelimelerle ifade ediliyordu, şöyle bir baktım yarım yüz yıl geçmiş, gene esas olarak orada duruyoruz biz pozisyon olarak. Keza, tabii, kırk yıla yakın diploması, dış politika alanı gazeteciliğimde bir şey dikkatimi çekmişti, biz dış politika alanında hep haklıyızdır Türkiye olarak yani haklı olmadığımız herhangi bir konu yoktur, öyle de olması icap ediyor tabii. Fakat şimdi, "parlamentar" sıfatı taşıdığımız bu Komisyon toplantısında esas olarak belki Sayın Bakanlık mensuplarından dinleyeceğimiz şey değil ama onlar yardımcı olursa daha iyi olur. Bizim nerelerde eksikliklerimiz var? Yani artılarımız dışında, gerçekten eksiklerimiz ve eksikliklerimiz varsa yasama organı mensupları olarak -bazılarımızın da yürütmeye çok yakın ilişkisi olan şahsiyetler var bu Komisyonda- bu, Türkiye Avrupa Birliği ilişkileri bağlamında daha işlevsel olma imkânı bulabiliriz, onları bilirsek ve eğer onlar öyle düşünüyor ve paylaşıyorlar ise.

Şimdi, benim şahsen çok hoşlandığım bir girizgâh içinde bu, Mackinder'in, Spykman'ın ondan sonra Rimland'da çevre konularında varılan noktayı Mehmet Kemal Bozay Türkiye'yi engellemelerinin sebebinde referans noktası olarak kullandı ama aynı şekilde Türkiye'nin -tırmak içinde söylüyorum- birçok faulünü görmezden gelmelerinde de aynı sebep var yani Türkiye'nin jeopolitik değeri yani Türkiye'nin arsa değeri, uluslararası yani küresel harita üzerinde arsa değeri o kadar yüksek ki bir sürü konuda da başka ülkelere parya devlet muamelesi yapabilecekleri durumunda da frene basmaları da bir artı faktör. Şimdi, oradan hareketle varmak istediğim şu: Elif Hanım da söyledi, biz nevi şahsına münhasır bir durumdayız, 2007'den bu yana 14 fasıl açıldı, oradan bu yana hareket yok. Peki, bizim bu jeopolitik artılarımız, bu fasılların açılmasında, açılabilmesinin de niye bir koz olamadı? Buradaki unsur ne?

Soruya oradan geleceğim, son olarak söylemek istediğim şu: Çok uzun zamandır Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri bu İngilizce tabirle "transactional" bir ilişki. Hâlbuki biz aday üyeysek "transactional" olmayan bir bağlamda ve çerçevede olması gereken ilişkiler... Bu "transactional" olması, aslında itiraf etmek gerekirse iki tarafa da yarar sağlıyor; Türkiye tam üyelik için bastırıyor, onlar da bu "transactional" ilişkiden gayet memnun, ondan sonra bu baskı altında olmamanın manevra alanını kullanıyor gibiler. Şimdi, kavramsal olarak ve ilkesel olarak bu "transactional" hâlden nasıl çıkarmak gerekiyor bu ilişkileri ve bu yüzyılın başında, 21'inci yüzyılın başında aday üyelik başvurusunu yaptığımız, o kulvara girdiğimiz sıradaki en azından hamle üstünlüğünü nereden, nasıl getirebiliriz? Mehmet Kemal Bozay çok ilginç bir kavram kullandı, bu teknolojik gelişmeler, bağlantısallıkla ilgili olarak "'Algoris' bir durum olacak herhâlde." dedi. Bunun çözüm yolu bu mu olacak yani o, bir anlamda gene "transactional" olma hâlinin altının çizilmesi oluyor. Çünkü işte, teknoloji alanında, tarım alanında az önce şu anda Genel Kurulda konuşulan bu değerli madenler, o konular falan bizim Türkiye olarak, Avrupa Birliğiyle ilişkilerin geleceğinde bu kozlar üzerinden bir ilişki varsa ve "algoris" bir yaklaşım olacaksa bu, bu "transactional"ı tahkim eden bir yönü de olabilir bunun. Bunu, bu bağlamdan çıkarıp dediğim gibi 21'inci yüzyılın başında bu kapıya yığıldığımız sırada biz tam üyelik için o kulvara tekrar nasıl girebiliriz? En azından siyasi iradeyle, siyasi kararlar ilgili meseleler Dışişleri Bakanlığının tek başına işi değil ama uzman bakanlık olarak en azından ve sunumda da kavramsallığın ne kadar yer tuttuğuna dikkat ederek acaba bu konuda ipuçları alabilir miyiz yani "İlişkinin bundan sonraki seyri konusunda bizim Türkiye olarak Avrupa Birliğiyle ilişkilerimizdeki yaklaşım tarzımız ve oradaki kartlar ve unsurlar, bunu zorlayacak olan nedir?" diye sormak istedim.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN BURHAN KAYATÜRK - Sayın Türkkan, buyurun.

LÜTFÜ TÜRKKAN (Kocaeli) - Evet, ben de Sayın Çandar gibi, Sayın Bakan Yardımcımıza ve Sayın Genel Müdürlere çok teşekkür ediyorum.

Gerçekten iktidarın duymak istediklerini değil de gerçekleri ifade ettikleri için tekrar teşekkür ediyorum. Zira, ben 2011 yılından beri KPK toplantılarına katılıyorum Sayın Ali Bey'le beraber. Geldiğimiz nokta ortada. Dünya o kadar çok badire atlattı, Türkiye'nin lehine olması gereken bir sürü şey de vardı önümüzde, aleyhimize olan şeyler de vardı. Bunu Avrupa Birliği tam müzakere ve üyelik bağlamının dışında ifade etmek istiyorum. Bunları maalesef çok başarılı olarak addedilen Dışişlerimiz beceremedi; göç meselesi, çok önemli bir konuydu, Türkiye'de 3 milyon, 5 milyon, 9 milyon gibi rakamlarla ifade ediliyor, işte, Suriye'den gelen, Afganistan'dan gelen göçmenler var. Bu göçmenlere karşı Avrupa'nın kendini koruma refleksiyle oluşturduğu bir bariyer var. Bu bariyerin önünde de Türkiye var. Türkiye, "Avrupa göçmenlerden olumsuz etkilenmesin." diye bütün yükü üzerine aldı. Bahsedilen rakam, 12,3 milyar euro para aldık. Göçmenleri, bu kadar göçmeni kendi ülkemizde sadece ekonomik açıdan verdikleri maliyetin dışında, Türkiye'nin geleceğiyle ilgili, demografik yapısıyla ilgili, Türk devletinin geleceğiyle ilgili bütün sıkıntıları da göğüslemek zorunda kaldık ama tam o durumda, biz, Avrupa Birliği'ne üyelik müzakerelerinde herhangi bir fasılda ilerleme kaydedemediğimiz gibi iş adamlarımıza dahi vize alamadık. Ben sanayiciyim, fuarlara giden iş adamlarımızın fuar standı tuttuğu hâlde fuara katılamadıklarını biliyorum, yanlarında çalıştırdıkları genel müdürleri veyahut da ilgili birim müdürlerini yanlarında götüremediklerini biliyorum. Öğrencilerin okumak üzere gittiği ülkeden geri döndüğünde vizelerinin tekrarlanmadığını görüyorum. Türkiye'ye bunun maliyeti 12,3 milyar dolar mı? Yani Türkiye'nin Avrupa Birliği ilişkilerinde bence daha vizyoner, çok daha dinamik bir iş hayatı var, sanayicimiz var, yatırımcımız var, Avrupa Birliği'ne üye ülkelere her türlü malzemeyi tedarik açısından temin etme imkânları var, bu, savunma sanayi başta olmak üzere diğer sektörlerde de öyle ama bırakın orada, pazarda mücadele etmeyi vize dahi alamıyorlar. Bu göç meselesini biz burada kullanamadık. Dışişleri Bakanlığımız uyguladığı politikalarla bunu Türkiye'nin lehine çeviremedi, Türkiye bu konuda çok zararlı çıktı ve itilen, kakılan bir ülke oldu. Bakın, artık vize almaktan da vazgeçtik, vize randevusu alamayan bir ülke hâline geldik. Ben, çok uzun yıllardır vakıf başkanlığı yapıyorum, mezun ettiğim çok öğrencim var, öğrencilerimle konuştuğum ilk konu, mezun olduktan sonra, kariyer planlamasıyla ilgili bize danışmaya gelirlerdi yani yurt dışında master yapmaya mı gideyim, burada bir iş mi bulayım veya yatırım mı yapayım, "start up"a mı başlayayım gibi. Şimdi, son beş yıldır müracaat ettikleri tek konu şu: "Sayın Başkanım, sen milletvekilisin, bize vize alabilir misin?" Ülkenin geldiği nokta bu. Biz, bu konuyu, göç meselesini kullanamadık.

Ukrayna-Rusya savaşında ben Türkiye'nin, burada, Sayın Cumhurbaşkanının hakkını teslim etmek istiyorum, sadece Dışişleri Bakanlığının girişimleri değil Sayın Cumhurbaşkanının gerçekten inisiyatifi ele almasıyla Rusya-Türkiye, Ukrayna-Türkiye ilişkilerini şu anda dünyada belki de en başarılı yürüten ülke olduk. Bu, Türkiye için çok önemli bir kazanımdı. Hakikaten, her iki ülkeyle hâlâ müzakere yapabilen belki de tek ülkeyiz. Ukrayna savaşı Avrupa'ya şunu gösterdi: Avrupa hiçbir zaman güvende değil, yıllardır savunma harcamalarını yüzde 1 seviyesinde tutan Avrupa'nın kendi ülkelerini savunacak bir mekanizması yok. Böyle bir hadise vuku bulduğunda ne yapacaklarını şaşırmış bir durumda ilk müracaat ettikleri ülke Türkiye oldu, 350 bin askeri besleyen bir Türkiye var, Avrupa için çok önemli bir garanti ama biz, bunu da Avrupa Birliği üyelik müzakerelerinde, en basitiyle şu vize meselesinde bile kullanamadık. Bu, bir basiretsizlik; bu, iş bilmezlik; bu, doğru ülke yönetememek demektir. İyi olanları söylerken ülkenin başında sıkıntı olan bu meseleleri de dile getirmenin, sadece alkışlamak değil, doğruları da konuşmanın zamanı gelmiştir diye düşünüyorum.

Ben tekrar, hepinize teşekkür için ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

Saygılar.

BAŞKAN BURHAN KAYATÜRK - Sayın Taşkın, buyurun.

YÜKSEL TAŞKIN (İzmir) - Değerli arkadaşlar, 3'üncü defa dinliyorum sizleri, her zaman olduğu gibi yararlanıyoruz, çok teşekkür ederim heyetinize.

Tabii, şimdi çok teorik tartışmalar da var, ben de uluslararası ilişkiler mezunuyum, oralara da çok girme hevesi duyuyorum. Hani, böyle yan yana bir sohbet imkânı olsa gibi içimden geçti ama "disorders" diyorlar ya, düzensizlikler, bunu verili ve artık bundan sonra hep böyle olacak diye bir tahayyülümüz varsa bu "algoris" bakışı bir yere oturtabiliriz ama bence çok sakıncalı. Bu, aslında zeminin hep kaygan olacağını düşünmek; böyle bir dünyada yaşamak istemem ve Türkiye'nin de böyle bir dünyada olmasını istemem. Dolayısıyla ben düzen oluşturmaya çalışan bir ülke olarak Türkiye'yi görüyorum, görmek isterim. Ben, bunun da açıkçası "evangelist" manyaklarla -yani biraz açık konuşuyorum, ben, öyle diplomatik bir dille konuşmam- Trump'la falan, böyle bir arayışın

olamayacağını düşünüyorum. Yani Amerika'yla belli konularda elbette müzakere yapılır, belli konularda temas kurulur ama burada kalıcı olan yapı Avrupa Birliği, kendileri ne kadar farkında, ne kadar bu konuda cesurlar -yani Von der Leyen'i falan görüyorsunuz, bu duruş, titreşim falan- kendileri dahi potansiyellerinin farkında değil ama ben dünyanın bu düzensizlikler çağından çıkması için Avrupa Birliğinin hâlâ çok kıymetli bir düzen potansiyeli olduğunu ve Türkiye'nin de bunu itirmesi gerektiğini düşünüyorum. En son biz bir toplantıya gitmiştik, nitelikli konuşuluyordu ve artık buralarına gelmiş Avrupa Birliğini yönetenlerin, çok lehimizeydi, destekledik.

"Genişleme." dediler, malum, Rusya vesaire üzerinden kıymete bindi Batı Balkanlar; bu da bizim için olumlu. Fakat şunu görüyorum ben: Cumhuriyet Halk Partisi olarak muasır medeniyet seviyesine ulaşmaktan bahsederek, hepimiz Türkiye'de -ben kendime bir eleştiri yaptım ama iktidar mensupları da- "Avrupa Birliği bizim stratejik önceliğimiz." deriz her yerde ama hâlâ bunun gereği yapılmıyor. İlk başta, bence, biz, Avrupa'yı bir siyaset yapma sahası olarak görmüyoruz yani orası bir siyaset yapma sahası. Biz orada, böyle, işimize yaradığında, belli zamanlarda gidip bir şeyler yapma refleksinden kurtulup -burada çok sayıda vatandaşımız yani bizim ülkemizle bağı olan, kültürel bağı olan insanlar da var- bir türlü orayı tarımdan dış politikaya kadar siyaset yapma alanı olarak tahayyül edemiyoruz yani bizim siyasetçilerimizde de böyle bir sorun var.

Bir de yine AK PARTİ heyetleriyle gittiğimizde şöyle: Türkiye'nin savunma sanayisindeki gücü üzerinden bir ilişkiselliğe girmeye çalışıyorlar, bunlar da olabilir, "ticaret" diyorlar, "Biz vazgeçilmeziz." falan gibi bir kurgu üzerinden gidiyor arkadaşlarımız. Bu "Biz vazgeçilmeziz, bize mecbursunuz." dili sakat bence yani ben yadırgıyorum, biraz daha buralara da dikkat etmek lazım.

Buna bir de şeyi eklememiz gerekiyor, hani, düzen oluşturacaksa beraber demokratik değerleri, ifade özgürlüğünü ve Osmanlı'dan bugüne cumhuriyet... Orta Doğu'da bizim bir çeşitlilik barındırmamız, güçlü bir kültür barındırmamız üzerinden... Ben bunu demokratik cumhuriyet ve demokrasiye bağlıyorum yani böyle inanılmaz bir şeyimiz var. Bu çok geri plana atılıyor yani işte, savunma sanayimiz deniliyor, işte, ticaret, Avrupa, Gümrük Birliği ama demokratik değerler ve bir kadim devlet geleneğimizin olması, Dışişleri Bakanlığımızın tarihî ne kadar köklü vesaire. Buralar geriye düşüyor, buradan bir şey yapamıyoruz. Dolayısıyla ben isterim ki Türkiye bir sonraki cumhurbaşkanlığı seçiminin kuvvetli adayını hapse atmak gibi bu milletin net bir şekilde seçme ve seçilme hakkına darbe olan şeylerden uzaklaşsın. Ben ülkem adına -ben ülkeme bunu hiç yakıştıramıyorum- inanılmaz üzülüyorum. Mesela, ruh hâlimi anlatmanız için bir örnek vereyim ben hatta böyle konuşmaları böyle yüz yüze "off the record" basın olmadan yapmayı da isterim sizlerle. Şöyle: Gece üçte uyanıyorum, Ayşe Barım'ın yeniden tutuklandığını görüyorum ve ben sabaha kadar uyuyamıyorum. Kadıncağz zaten hasta, niye içeride olduğu belli değil, iddianamede de hiç... Yani bunları aşmamız gerekiyor. Bir de yani ulusal çıkar, millî menfaat; hadi buradan bakmaya çalışalım ama benim çok kullandığım kavramlar değil, ben hak kavramını kullanırım menfaatten ziyade.

Şimdi, Osman Kavala'yı inatla içeride tutmanın, Demirtaş'ı 3 tane ihlal kararına rağmen çıkarmamanın bakın, ben siyasete bağlamıyorum, CHP siyasetine bağlamıyorum, ben ülkemın menfaatlerine aykırı olduğunu düşünüyorum bir kere. Bu pürüzleri aşamıyorsunuz, irrasyonel bir şekilde direniyorsunuz, o zaman da en son KPK'da, gelen Rum vekiller, Yunan vekilleri ki onların solcu veya sağcı olmaları fark etmiyor, inanılmaz bir sabit fikirle saldırıyorlar ve onlara malzeme vermiş oluyoruz. Buraları da aşmak gerektiğini düşünüyorum.

Türkiye'nin Orta Doğu'yla kuracağı ilişkinin, yani refah, adalet ve demokrasi üzerinden de kuracağı ilişkinin Avrupa Birliği mevzunda da bizi düzen oluşturma bakımından çok avantajlı kılacağını... Yani ben bu iktidarın bu kadar enstrümanı ülkem adına niye kullanmadığını çok da anlamıyorum.

Şikâyet mevzuyla ilgili de -Jale Hanım gelecek birazdan- ben şikâyet kavramı diye bakmıyorum; bu yapıların mensubuyuz, üyesi olmaya çalışıyorsak orada bizim o yapıların eleştiri mekanizmalarında eleştiri yapma hakkımız var. Avrupa Konseyinin ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi yönergelerinin, nizamnamelerinin yazılışında Türkiye'nin oynadığı rolü hepiniz biliyorsunuz; dolayısıyla efendim, zaten mekânın sahibi olarak söz hakkına sahibim.

Bu şikâyet kavramına ben küçük bir şerh düşeyim; bizi şikâyet etmekle itham etmeyin, çok popülist bir şey oluyor bu.

Tekrar teşekkür ediyorum, yararlandık.

Soru şeklinde formüle etmedim ama Parlamentoda bizi çok meşgul eden mevzuları, onun dışında da kuramsal bazı şeyleri paylaşmak istedim.

Teşekkür ederim.

LÜTFÜ TÜRKKAN (Kocaeli) - Müsaade ederseniz bir konuda ilave yapmak istiyorum.

BAŞKAN BURHAN KAYATÜRK - Buyurun.

LÜTFÜ TÜRKKAN (Kocaeli) - Ben mensubu bulunduğum siyasi gelenek de göz önüne alındığında hayatım boyunca Osman Kavala'yla aynı caddede bile yürümedim, hayatımda hiçbir yerde yolum keşişmedi ama ben milletvekiliyim; haktan, hukuktan, adaletten yana bir milletvekiliyim. Osman Kavala'yı da tutuklu olduğu günden, ilk günden itibaren ziyaret ediyorum. Şu andaki durumunu özetlemek istemiyorum, hakikaten öz bakımını terk etmiş, ciddi anlamda, mental anlamda çok yorgun ama daha acı bir şey söyleyeceğim Başkan.

Ben Cumhuriyet Halk Partisinin şikâyetçi olduğu meselesinde biraz evvel söyledim, Türkiye hiçbir zaman böyle bir dönemde kalmadı. Yani daha önce Sayın Recep Tayyip Erdoğan, Sayın Abdullah Gül'ün Türkiye'de başörtüsü meselesi başta olmak üzere birtakım kısıtlamaları Avrupa Birliğine, Lahey'e götürmeye çalıştıkları bir dönemde onlara da hak vermiştim, bu haksızlıkların giderilmesi gerektiğini söylemiştim.

Ben milletvekiliyim, size bir şey söyleyeyim mi; benim gibi hiçbir milletvekili arkadaşım da Osman Kavala'yla görüşme izni alamıyor, üç aydır böyle ve kendisi de bunun dile getirilmesini arzu etmiyor, lütfen, bunu dile... Ama böyle haksızlıkların, hukuksuzlukların yaşandığı bir ülkede "Hayır, biz bunları içeride tartışalım, hiç kimse duymasın; ezmeye devam, haksızlıklara, hukuksuzluklara, adaletsizliklere devam edelim siz de sesinizi çıkarmayın." Yok öyle bir dünya Sayın Başkan.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN BURHAN KAYATÜRK - Ben teşekkür ederim.

Bizim arkadaşlarımızdan da 2 milletvekilimiz daha söz hakkı istemişti ama onlar yoklama için gittiler. Benim de biraz önce size dile getirdiğim, bu Meclisin gerçekten doğru olmayan bu çalışma usulünü de düzeltme noktasında katkı sağlamak istediğimizi ifade etmişim.

Sayın Bakan Yardımcımız, değerli arkadaşlarımız cevap verecekler.

Türkiye'de her platformda sayın milletvekilim, insanların konuştuğunu, her türlü muhalif sesin sonuna kadar Türkiye'de çıktığını hep beraber görüyoruz.

LÜTFÜ TÜRKKAN (Kocaeli) - O konuda hiçbir problem yok Sayın Başkan, konuştuktan sonra soluğu Silivri'de almak gibi bir problem var!

BAŞKAN BURHAN KAYATÜRK - Dolayısıyla, Türkiye'de baktığımızda muhalefetin sesinin gür olduğunu çok net bir şekilde görüyoruz. Ancak Sayın Bakan Yardımcımız dile getirsin, biz hem bu platformlarda hem dışarıda biz onları eleştireceğiz, onların eleştirilerine de hazır olduğumuzu ifade etmişim.

Teşekkür ediyorum.

Sayın Bakan Yardımcım, buyurun.

DIŞIŞLERİ BAKAN YARDIMCISI MEHMET KEMAL BOZAY - Sayın Başkanım, değerli vekillerimiz; ben önce, Sayın Çandar'ın sorusuyla başlayayım ama o soruya girerken çok değerli milletvekilim, algoritma kısmından gittiğimizde hani, bu bir düzensizlik değil; algoritma, malumunuz, bir problemde ya da bir amaca ulaşmak için ne hedeflediğimizi belirlememizde ve açıkça bir sonu olan, bir hedefi olan bir şeyde atılacak adımlar. Burada bağlantısallıktan örnek verirsek ve de işte, büyük, süper bilgisayarlardan konuşuyoruz, hani, biz algoritmayı kurarken sonu, ucu açık bir şey değil çünkü algoritmanın kendi tanımı da o; bir sorunu çözerken belli bir hedef tespit edip o içerdeki değişikliklerde dünyadaki değişikliklere göre hareket etmek.

Bağlantısallıkta mesela, değişik koridor imkânları var; aşağıda bizim kalkınma koridorumuz var, Zengezur var, Kars-Gümrü var, öbür taraftan Antep'ten aşağı bir şey inebilir, diğer taraftan Kapıkule Halkalı'dan gelen bir şey var, öbür taraftan Romanya'dan Samsun'a bir şey yapabiliriz, aynı zamanda Varna'dan Rize'ye bir şey gönderebiliriz; bizim algoritmamız, o alanlardaki gelişmelere göre. Son hedefimiz, Türkiye'yi merkezi hâle getirmek yani Sayın Çandar'ın da dediği gibi jeopolitik konumunun avantajını kullanabilmek. İçeride hani o süper bilgisayarlardaki gibi 0.1 oluyorsa, 1.0 oluyorsa ona göre yine o hedefi değiştirmeden yani değişen bir hedefe gitmek ya da düzensizlik ya da belirsizlik üzerinden gitmek değil, belirsizlikleri ana hedefimize giderken nasıl dizayn edip... Şey gibi, işte Albright'ın diploması tarifi gibi ki satranca benzetilir diploması ama aslında bilardoya daha yakındır çünkü bir topa vurursunuz, işte Suriye topuna vuruyorsunuz, o gidiyor Rusya topuna vuruyor, oradan Amerika'ya çarpıyor, İran'a çarpıyor, İsrail'e gidiyor; yepyeni bir şey oluşuyor yani iki oyuncu değil, çok oyuncu var. Algoritmanın biraz da böyle onun üç boyutlusuna geçmiş durumdayız dış politikada da; ondan dolayı belki ifade ederken yanlış ya da muğlak bırakmış olabilirim ama hani, sonu başı belli olmayan "transactionel" değil, tam tersi, belirli bir hedefe ulaşmada değişkenleri kendimize göre nasıl adapte edebiliriz kısmındayız. Bu da işte, yeni, değişmeyen bir şey.

1976'da Yunanistan'ın ilettiği -bize bahsettiğiniz gibi, o zamandan beri gidiyoruz- bizim 6 milde... Ege'de bizim hakkımız yüzde 8, Yunanistan'ın yüzde 41, uluslararası sular yüzde 51. Şimdi, biz yüce Mecliste, UNCLOS'da ve Yunanistan'ın da 1995'te aldığı kararla bu durumu gördük ve dedik ki: "Biz bunu tanımayız; hidrokarbon hariç dış ticaretimizin yüzde 90'ını deniz yoluyla yaparken 12 mile çıkıp da uluslararası suları yüzde 19'a düşürüp biz kendimizi kısıtlamayız." dedik ve bu çatı altında 95'te "Biz buna müsaade etmeyeceğiz." kararı alındı. Onlar inatla devam ediyor, biz inatla devam ediyoruz. Umarım ileride hani, böyle Ege'de ortak projelerle, mesela çevre konularında da bakıyoruz bir şeyler yapabilir miyiz diye. Sayın Çandar "Size desteğimiz ne olabilir, nedir, bunları bize söyleyin." dediğinde de, mesela, deniz mekânsal planlamayı yaptık, Yunanlılar ilan etti, arkasından hemen biz de kendi araştırma alanlarımızı söyledik. Buralarda, uluslararası alanlarda bizim herhangi bir saldırgan yaklaşımla değil, hakkımızı, hukukumuzu arayarak baktığımızı göstermek, belki önümüzdeki dönemde de bu konuda önemli bir yasayla birlikte karşılaşabiliriz bu deniz konusunda. Burada o yasayı geçirdiğimizde bizim elimiz de daha da sağlam olacaktır.

Bu "transactionel" şeyi bizi de tabii çok rahatsız ediyor ama işte, tabelada gümrük tarifelerinin olduğu bir aşamada ya da çelik konusunda Avrupa Birliği'nin sektörü çökerken aldığı önlemlerde bize yansımalarını da yani o da bir anda değiştiriyor, bu "transactionel" şeyi veriyor. Burada biraz şeyi ondan belki fazlasıyla vurguladım. "Teknolojimizi ve bu yeşil dönüşüm ve dijitalleşmedeki rekabetimizi kaybetmemek için ne yapabiliriz?" şeklinde bakarak Avrupa'yla müktesebatı o şekilde uyumlandırıyoruz çünkü ben bugün Suudi Arabistan'a, Özbekistan'a da bir şey satmak istediğimde o CE harflerini arıyorlar. Ondan dolayı bizim burada birlikte bunun üzerinde durmamız gerekiyor.

Sayın Türkkan, evet, kendisinin çalışmalarından biz de istifade ediyoruz; özellikle Balkanlarda yaptıkları gidiş gelişleri bizim dış politikamıza oldukça da katkısı oluyor. O yüzden, hani, bize yönelttiği eleştirileri de olumlu ve yapıcı olarak algılıyoruz.

Bu vize konusunda ve sınıra gelenler konusunda malumunuz, bizde öyle bir de bir kültür var yani İspanya'da 1492'de engizisyon kararıyla katledilen Yahudiler için Osmanlı Sultanı Kemal Reis'i yolluyor -işte, bizim Yunanlılarla sürtüşmede olan geminin adı da Kemal Reis- donanmasıyla onları alıp Türkiye'ye getiriyor; 1988'de Saddam saldırıyor biz Iraklıları, Irak'taki Kürtleri kendi sınırlarımız içine alıyoruz; 1991'de Körfez Savaşı'nda 465 bin Kürt asıllı Iraklıyı alıyoruz ve bunları bir beklenti de olmadan yaptık. Yani o parası pulu... Dediğiniz gibi, 12 milyar hiçbir şey yani bizim zaten harcadığımızın yanında daha çok bir esamesi yok. Biz orada bunu alırken Avrupa'yla oluşturduğumuz 2015, 3 zirve sırasında 2 tane faslı da açtık, 17'nci ve 33'üncü fasılları açtık, parasal politika 33, mali ve bütçesel hükümler. Vize serbestisindeki ilerlemeyi o dönemde sağladık Sayın Vekilim, bizi o durumda ters ayağı yatıran darbe teşebbüsü oldu. Darbe teşebbüsü olunca, hepimiz biliyoruz, yargıda olanı biliyoruz, Türkiye'de olanı biliyoruz ve orada bir anda tabii bu akış durdu. Bu akışın durmasının arkasından bunu fırsat bilenler de oldu, onu da açıkça söylemek gerekiyor ama şimdi sosyolojik açıdan da baktığımızda tabii ki biz de çok alışık olmadığımız olaylarla karşılaştık kendi iç bölgelerimizde bu Suriye'den gelenlerden dolayı ama bir yandan da bakıyorsunuz, Türkiye Cumhuriyeti, on yılda 10 milyon genciyle kurulduğu dönemde zaten 1 milyon 200 bin kişi Balkanlardan geliyor, başka yerlerden geliyor; bizim böyle bir adapte etme... Bunun sosyolojik yapılarını da incelememiz gerekiyor. İşte, beni çok duygulandıran şeylerden biri, televizyonda geri dönüşlere bakıyorduk Suriye'den,

bir genç kız dedi ki: "Ben geldiğimde ülkeme hiç dönemeyeceğimi düşünüyordum ve dönersem ülkemde polis olmayı düşünüyordum, dönemeyeceğimi görünce Türkiye'de polis -tabii psikolojik olarak onun etkisinde, düzensizliği gördüğü için- olmayı düşünüyordum ama şimdi ülkeme döneceğimi ve orada olacağım. Benim sorunum, ben Türkçe biliyorum, Arapça bilmiyorum." Yani bir de kendimize bağlanabilecek değişik bir şey de oluşturduk.

Şimdi, 2009'da heyetle Halep'e gitmiştik, kaldığımız yerin aşağısında bir düşün vardı, aşağıya indik; Gaziantep'in yarısı orada, Birleşik Arap Emirlikleri'nden gelmişler, bilmem Süryani, Anvers'ten kuyumcu gelmiş. Bu kadim bölgelerde bizim bir ruhlan hakkımız var ve biz bu Suriyelileri kabul ederken sadece gelsinler, otursunlar ya da 12 milyarı alalım diye değil, bölgedeki aidiyet hissimizle de kabul ettik. Biz bunları kabul etmeden önceki görüşmelerde Suriye rejimine, Esad rejimine gerekli uyarıları da yaptık "Bak, senin ülken kötüye gidiyor, şunları şunları yapman gerekiyor." dedik.

Şimdi, bunlar nasıl evrilecek, algoritma burada da devreye giriyor. Burada bizim hedefimiz belli, çıkış noktamız refahlı bir Suriye. Bugün bütün dünyada olanlara baktığınızda, yukardan aşağıya indiğinizde Ukrayna'da savaş var, Karadeniz'de güvenlik tehdidi var ve istikrarlı bir Türkiye. Ardından Suriye'deki karışıklıklar var, Lübnan'ın ne olacağı belli değil, Filistin'de ne olacak belli değil, Sudan ve Yemen'de dünyanın görmediği açlık var, yüz binler açlıktan ölüyor ve o arada, biz bu ortamda "Birlikte neler yapabiliriz, hatalarımız neler, önümüzdeki dönemde ne yapacağız?" diye bir Dışışleri mensubu olarak milletin bağrından gelen sayın vekillerimizle bunları konuşuyoruz. Bu çok kıymetli bir şey; ondan dolayı, bunun kıymeti üzerinden gücümüzü, ölçümüzü bilerek, bölgesel ağırlığımızı düşünerek bizim bütün bu yaptıklarımızın sadece bir al-ver değil, daha geniş bir strateji olduğunu da hepinize rahatlıkla, güven içinde söyleyebilirim. Bunu yaparken tabii ki eleştiriler olacak, hatalar olacak, bunları da telafi etmeye çalışacağız.

Şimdi, bugün vize konusunda belli bir aşamadan sonra, tabii ki Avrupa Birliğinin en çok vize verdiği ülke Türkiye ve şu anda Avrupa Birliği diğer ülkelerden gelenlere de vize kısıtlamaları getirecek, parlamentosundan bir kanun geçiriyor çünkü korkunç bir aşırı sağ yükselişi var. Avrupa Birliğinin nasıl olacağı; algoritmanın bir kısmı da bu. Biz o hedefimizi yaparken o aşırı sağ yükseldiğinde nasıl bir pozisyon alacağız, bu aşırı sağın bize yaklaşımı ne olacak onlara da bakıyoruz. Biraz evvel Sayın Vekilim de dedi, yani Amerika'dan gelip de İtalya'da bir manastırı alıp orada evanjelist yetiştirildiği bir ortamdayız. Şimdi, böyle bir ortamda bizim de kendimizi ona göre hazırlamamız gerekiyor; bazı konularda açılımlarımızı da daha yeni yeni yapıyoruz. Çek Cumhuriyeti'nden gelen şirketin sorunu, ticari mahkemede hâkimlerimizin önüne gelebiliyor. Biz dediğim gibi, kentsel dönüşüme yönelmiş vaziyetteyiz.

Şimdi, bunları yaparken de tabii, bu oluşturduğumuz politikalarda vize konusunda da Avrupa Birliğiyle en son açılımımız vize kolaylaştırmasıydı, 15 Temmuz 2025'te kabul ettirdik. Çok ciddi bir çalışma yürüttük orada. Yeter mi? Yetmez. Ama ne oldu? Dedik ki: "Ya, kardeşim, sen herkesi kuyruğa sokuyorsun, bunlarla bu kadar uğraşıyorsun, arkasından bir kişi vize alıyor, iş insanımız -aynen sizin buyurduğunuz gibi- gidiyor fuara, ondan sonra, iki ay sonra siz yetiştiremiyorsunuz yine fuara gidiyor." Alman büyükelçiyle oturduk "Mehmet, baksana siz dijitalle geçmişiniz biz vizede dijitalleşmeye geçmediğimiz için de bu sorunlar var." dedi. Onlar hâlen doldurduğumuz o belgeleri Berlin'e yolluyor, oradan bakılıyor. Şimdi, onların da bir çalışması var. İşte, Dışışleri Bakanlarının bu hafta sonu gelmesi, Şansölyenin gelmesi, bunların hepsi belli açıda bu vize konularını da ele almamızı sağlayacak. Vize kolaylaştırmasında ne dedik? Oturduk -Sayın Vekilim ismini de zikretti, Ossowski; ben orada büyükelçiyken o da orada büyükelçiydi- samimi şekilde bunun için bir şey yapmamız lazım dedik. Sonuçta, bir kere Schengen vizesi alanın gelecek sefer başvurduğunda altı ay alması, bir sonrakinde de iki ya da üç yıl alması şeklinde bir düzenlemeye gittik. Yani iş insanımız, akademisyenimiz zaten bağlantısı varsa oraya gidecek, geldiğinde bir daha başvurduğunda yeniden alacak; zaten daha önceden altı aylık bir vize aldıysa bu sefer iki yıllık alacak. Yeter mi? Yetmez ama bunları yaparken tabii, hep birlikte yeni yeni çözümler... Bu söylediğiniz sıkıntıları biz de defaatle diyeceğiz. Ben yarın Almanlarla görüşürken diyeceğim ki: Bakın, ben Meclise gittim, bütün vekillerimizin ortak sıkıntısı bu. Bu yaptığımız düzenlemeye teşekkür ediliyor ama bunun ötesinde neler yapabiliriz ona bakacağız. Mesela, yeni bir düzenlemeye geçilecek şimdi, giriş çıkışlarda parmak izi ve biyometrik görüntü. Onu aslında yaptığımızda işin doğrusu "Ya, bir daha mı kontrol?" diye eleştirilerle karşılaşacağımızı düşünüyorduk ama tam tersi, bu sayede sadece biyometrik şekilde daha hızlı... İlk başvuranlar daha zorlanacak ama arkasından her gittiğinde kapıdan geçecek. İstanbul'da da biz de bunu yapmaya çalışıyoruz, biz de bunları yapacağız.

Onun dışında, sayın hocamla inşallah ileride otururuz, konuşuruz. Tabii, biz alaylıyız, arazide dolaşıyoruz, sizler akademik çalışmalarda gidiyorsunuz ama böyle artık alaylı olma dönemi geçti; o yüzden ben de bazı terimleri kendim de hâlen çalışarak kullanıyorum. Çünkü bu size söylediğim terimler, işte, açık da uluslararası arenada tartışılan ortamlardan çıkarmaya çalıştığım, hani, sadece Türkiye'ye uyarlanan değil. İşte, geçen Danimarka'ya gittiğimde, Danimarkalı diplomat da diyor ki: "Ya, göç konusunda ne yapacağımızı bilemiyoruz. Aşırı sağ yükselmesin diye -benim muhabı- belli bir kota koyuyoruz ama iş yapacak insan yok. Bizim sınırlımızda değiller fakat işte Baltıklardan gelip gidenler oluyor. Bunu size şahsi olarak şeyde bulunmamak kaydıyla söyleyeyim, hani, bunu sadece biz Türkiye'ye zorluk olsun, Türklere zorluk olsun diye uygulamıyoruz ve bunun neye evrileceğine biz de bakıyoruz."

Şimdi, bu ortamda biz, tabii, kendimizi ne kadar geliştirdikçe... Açılıştaki bahsettiğim gibi, Kars'ta Rusların sıcak denizlere inmek için müthiş yapılanma yaptığı ve sonrasında Kurtuluş Savaşı'yla bizim yeniden aldığımız topraklarımızda Iğdır'da, İtalya'nın en verimli ovası Po Ovası kadar, hatta daha fazla kapasitesi olan bir yerde, biz bu teknolojiyi, dijitalleşme ve bağlantısallığı nasıl götürürüz, nasıl oradan bir satıh yaratırız, buna çalışıyoruz.

Avrupa Birliği ilişkilerimizde de burada ticaretimizin en yüksek, en birinci partnerimiz AB ülkeleri olduğu için Hollandalı iş insanlarıyla görüşüyoruz, oradan şirketler getiriyoruz. Biz bunu yaparken Birleşik Krallık: "Ya, bir şeyler oluyor, ben bunun dışında kalmayayım." diyor ve bize gelip "Şöyle kredilerimiz var." diyor. Algoritma kısmı da bu.

Saygılarımı sunuyorum.

BAŞKAN BURHAN KAYATÜRK - Teşekkür ederim Değerli Bakan Yardımcımız.

Şimdi sözü Sayın Cıngı'ya veriyorum.

MURAT CAHİD CINGİ (Kayseri) - Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Sayın Bakanım, değerli heyetinizi selamlıyorum. Hoş geldiniz, tekrar teşekkür ederiz bu güzel ve verimli toplantı için.

Ben yokken cevap verildiyse kusura bakmayın, bugün yoklamadan dolayı bayağı bir adım atmış olduk.

Şimdi, bu Avrupa Savunma Fonu'yla alakalı Türkiye'nin pozisyonuna değindiniz siz de, önümüzdeki dönemde de Güney Kıbrıs için başına geçtiği zaman biz bir müddet daha Türkiye'nin oraya katkısını unutacak mıyız ve buradaki ana amil de Türkiye'nin savunma sanayisindeki, teknolojiye son dönemdeki başarısı mı; ondan mı, rekabetçilikten mi korkuyorlar? Bu konuda düşüncelerinizi alırsam mutlu olurum.

Bir de bu Global Gateway Projesi'nde hem Kalkınma Yolu hem Orta Koridor Projesi'nde Türkiye'nin pozisyonu sanki birazcık daha marjinalleştirilmeye çalışılıyor Avrupa Birliği tarafından. Bu konuda çalışmalarımız, gayretlerimiz var mı? Avrupa Birliğinin buradaki pozisyonu nedir?

Vize konusuna değinildi zaten ama orada bizim 6 kriteri yerine getirmedeğimiz iddiası var biliyorsunuz, 72 kriterdi yanlış hatırlamıyorsam. Bu kriterlerde argümanımız ne? Yani yerine getirdik diye mi gayret ediyoruz yoksa hâlâ hakikaten açık mı, üzerinde çalışıyor muyuz? Çünkü Lütfü Bey'in de bahsettiği gibi gerçekten vize konusu bizleri hem maddi olarak mağdur eden hem de rencide eden çok önemli bir konu. Kaldı ki 15 Temmuzda çok girişli vizenin artık uygulanacağı yönünde de Avrupa Birliği kanadında karar alınmasına rağmen hâlâ hiçbir değişiklik, hiçbir iyileşme olmadan sürekli olarak vize sıkıntısı hem iş dünyamızın hem öğrencilerimizin gündemine geliyor ve birçok öğrenci maalesef bursunu kaybediyor devam edemediği için, vize alamadığı için. Randevu bile vermiyorlar, milletvekillerine dahi herhangi bir pozitif yaklaşım yok, telefonlara bakmıyorlar, kimseye erişemiyorsunuz.

LÜTFÜ TÜRKKAN (Kocaeli) - Benim kızım vize alamadı Londra'da üniversite bitirmesine rağmen. Geldiğimiz itibarlı Türkiye'nin durumu maalesef bu, üzülerken beyan ediyorum. Bu ülkenin vatandaşıyım ve milletvekiliyim, milliyetçi bir adamım ve buna üzüleniyorum.

Özür dilerim Vekilim.

MURAT CAHİD CINGİ (Kayseri) - Bu konuda biz ne tür çalışmalar yapıyoruz Hariciyemiz olarak; lütfederseniz sevinirim.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN BURHAN KAYATÜRK - Buyurun Sayın Bakan Yardımcısı.

DIŞİŞLERİ BAKAN YARDIMCISI MEHMET KEMAL BOZAY - Sayın Vekilim, dediğiniz gibi, bu rekabetçilikten bir endişelenme var, onun getirdiği bir şey ama bu, tabii, 150 milyar euroluk bir proje ve aslında bu 850 milyara da çıkacak, 800 milyara yönelecek.

Şimdi, tabii, bizim de kendimize göre yaklaşımlarımız var. İtalya'da Leonardo'yla yapılan anlaşma o şirketimizin orada faaliyetlerden yararlanmasını sağlayacak. Bugün Ukrayna'da en önemli şirketlerimiz gerekli ortaklıkları kuruyorlar. Hırvatistan'daki savunma şirketlerimiz, onların da çalışmaları var. Bize bizatihi bu rekabetçilikte dediğiniz gibi "Aynı şartları biz de kendilerine tanıyacak mıyız?" ona da baktıkları durumlar var. Bu biraz bu şekilde sürer ama ürünümüz kaliteli, ürünümüz iyi, ürünlerimiz daha doğrusu. Yine ben aynı şeyi söyleyeceğim: Teknolojik açıdan biz o standardı korursak çünkü mesela Amerikalıların dronları çok daha hassas dronlar ama fiyatları aynı hassasiyeti gerektirmeyen bir çalışmada Türkiye'nin verdiği fiyatın 5 katı. Bizim bu rekabetçilik kısmı önemli; o yüzden de mesela bu teknolojik gelişmeleri takip etmemiz ve sürdürmemiz gerekiyor. 150 milyar çok büyük bir rakam gibi gözükse de zaman içinde verilecek bir şey. Mesela, bir bakıyorsunuz bir açıklama yapıyorlar, işte diyorlar ki: "Ukrayna'ya 50 milyar euro tahsis ettik." Bir bakıyorsunuz, "Orada yatırımlara ayıracağız, onun 27 milyarı maaşlar" Döne döne 4,2 milyara düşüyor. Şimdi, biz burada bunu ilke itibarıyla, hani, ısrarla pozisyonumuzu koruyoruz.

Global Gateway, tabii, Küresel Geçit, şimdi böyle bazen heyecanlanıyorlar, o dönemki Başkan Biden'la Hindistan'da el sıkıştılar Von Der Leyen; işte, "Küresel Geçit, aşağıdan IMEC yolunu götüreceğiz." dediler. 12 kere indirip bindirme yapacakları ve aslında bir kamyonun en fazla dört saat içinde doldurup gitmesi gerektiği bir konumda 12 kere hem denize hem karaya indirme bindirme yapacakları suni bir yol orası yani bizim realiteye geldiğimiz zaman onun bir fizibilitesi yok. Bizim o açıdan bu Küresel Geçit'te, şu anda bizimle Avrupa Birliğinin yoğun çalışmalarında da ondan dolayı Azerbaycan-Ermenistan normalleşmesine yöneliyorlar. Gürcistan'daki sıkıntılardan dolayı Türkiye'yi yukardan baypas etmenin de çok kolay olmayacağı görülüyor. Ondan dolayı, bizim şu anda önümüzdeki dönemde yapacağımız bağlantıların, Avrupa Birliği açısından hayati önemi var. Böyle bir marjinalleşme şeyi oldu fakat gerçekçi değil. Sayın Çandar'ın dediği gibi, arazi işte, Selçuklu döneminden, Büyük İskender döneminden, biz burada yokken bile aynı önemde olan Trakya, Lübnan Vadisi, Kafkasya hâlen duruyor ve dünyadaki bağlantısallık buralardan gidecek ve demir yollarıyla gidecek. Şimdi, bizim bu göreceli avantajımızı iyi kullanmamız gereken bir dönemdeyiz.

6 kriter doğru, eksiklikler var orada ama bunun üzerinde çalışacağız. İyileşme olmamasının sebebi biraz daha vakit alıyor çünkü yeni geçildi buna ancak öğrenciler konusunda hakikaten bu şikâyetleri her zaman söylüyoruz, dikkate getiriyoruz ve bu konuda da her ülkeyle ayrı ayrı görüşmelerimiz oluyor. Biraz daha rahatlayacağını bekliyoruz seneye. Bazen tabii, öğrencilerin bir kısmı da... Biz onlara da onu söyledik, "Üniversitenizle iş birliği yapın." yani "Parasını ödemiş, böyle bir şey yapamazsınız." diyoruz. Şimdi, bazıları da hakiki üniversite çıkmıyor, o da var. Onun üzerine bunu nasıl tespit edeceğiz? derken hakiki giden arkadaşların da önünü kesiyorlar. Biz o konularda önümüzdeki dönem biraz daha bir iyileşme olacağını bekliyoruz.

Şundan emin olun, hani, benim her görüşmemde, Sayın Bakanımızın her görüşmesinde bu masada ve ayrıca teknik heyetlerimiz sürekli temaslar hâlineleler. Biz bu konuda iş insanlarına, öğrencilere ve akademisyenlere biraz daha hani turistik vizeden daha öncelik tanıyacak bir yaklaşım içinde olunmasını her ülkeyle ayrı ayrı konuşuyoruz.

Atladığım üç konu olmuş sayın arkadaşlarım ikaz ettiler, Sayın Vekilimiz sormuştu, Sayın Süllü. AB'nin yeni Türkiye Büyükelçisinin atanması konusu... Orada onlar çalışıyorlar, adaylar da var fakat adaylardan seçemediler yani bu bizdeki bilgi yani o kendi iç bilgileri. Türkiye'ye daha sağlam bir büyükelçi gönderme çalışmaları var. Başmüzakerecimiz Sayın Bakanımız, Sayın Bakanımızın yetkisinde yani bir şeye...

Reform İzleme Grubu da; bu, işte 6 kriterin de içinde olacağı şekilde bir çalışma üzerindeyiz. Önümüzdeki dönemde o çalışmalardan edineceğimiz yaklaşımla bunları da yapacağız.

Saygılarımla.

BAŞKAN BURHAN KAYATÜRK - Teşekkür ederim Sayın Bakan Yardımcımız.

Değerli arkadaşlar, değerli milletvekillerimiz; toplantımızın sonuna doğru geldik. Verimli, güzel bir toplantı oldu; katılan herkese ben çok teşekkür ediyorum. Hassaten bu saate kadar bekleyen milletvekillerimize ayrıca teşekkür ediyoruz.

Ben de Sayın Bakanım, değerli milletvekillerim gibi Türkiye'nin hakikaten güçlü bir ülke olduğu, güçlü bir altyapı... Özellikle son yıllarda Türkiye'de çok ciddi, güçlü bir altyapı oluştu. Mesela benim şehrim Van'dan biz altı ülkeye dört saatte gidebiliyoruz yani bu, komşu ülkelerin yolları, işte demir yolları düzeldiği için değil, Türkiye öyle bir altyapı oluşturdu ki Türkiye'nin bir noktasından bir noktasına, hele hele Şırnak üzerinde Şırnak-Van yolu da biterse bu proje bittikten sonra üç saat içerisinde altı ülkeye gitmiş olacağız. Dolayısıyla bu kadar stratejik, önemli noktada bu kadar büyük altyapı başarıları elde ettik.

Bizim Avrupa Birliğiyle alakalı, benim de görebildiğim, tabii en büyük dezavantajımız -Değerli Bakan Yardımcımız ekibiyle beraber anlattılar- oy birliğiyle Avrupa'da karar alınması ve burada da bu oy birliğini tabiri caizse büyük bir hoş olmayan fırsata dönüştüren Yunanistan ve Güney Kıbrıs Yönetimi bu şekilde Türkiye'yi bloke etmek istemektedir.

Bizim eksiklerimiz, kusurlarımız zaten hem karşı taraftan söyleniyor hem muhalefetimiz söylüyor, biz de bunları dinliyoruz, kendi içimizde de bunun analizlerini yapıyoruz.

Sayın Milletvekilimiz Taşkın'ın "Arada bir bir araya gelelim." diye tavsiyesi oldu.

YÜKSEL TAŞKIN (İzmir) - Arkadaşlarım da hemfikir. Milletvekilleri olarak sahici tartışma hiç yapmıyoruz; ya tribünlere oynuyoruz, ya... Mesela, bazen otobüsün önünde koşmak zorundayız ya, siyasetçiyiz... Bazen böyle sakince ve hiçbir şekilde kayıt mayıt alınmadan konuşmaya ihtiyacımız var.

BAŞKAN BURHAN KAYATÜRK - Doğrudur, tabii.

YÜKSEL TAŞKIN (İzmir) - Sahici konuşma zemini yok Mecliste.

BAŞKAN BURHAN KAYATÜRK - Biz bunu hem Komisyonumuz olarak resmî toplantılarımızı sıklaştırabiliriz hem de arada bir sosyal olarak da bir araya geliriz, en azından Vanlı olarak Van kahvaltısını yaptık ama bir daha yapacağız inşallah.

LÜTFÜ TÜRKKAN (Kocaeli) - Kahvaltı yeter Başkanım, et isteriz!

BAŞKAN BURHAN KAYATÜRK - Yemekli olsun inşallah.

LÜTFÜ TÜRKKAN (Kocaeli) - Peynirden bıktık, et isteriz!

BAŞKAN BURHAN KAYATÜRK - Tamam.

Çok teşekkür ediyorum hem katılımlar için hem de bilgilendirme için.

Sağ olun.

Kapanma Saati: 19.03